

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Кафедра педагогіки
та методики початкової освіти

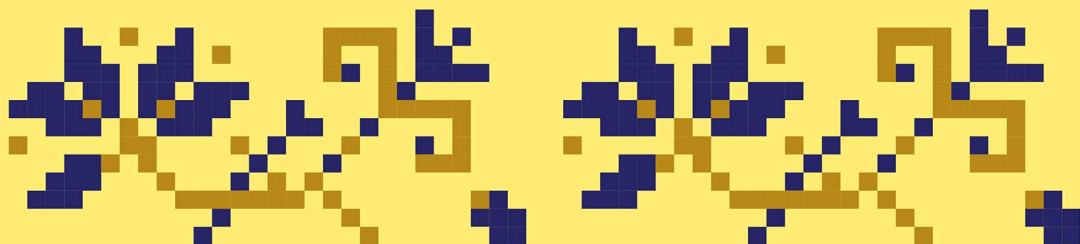

**ВИШИВАНКА - НАЦІОНАЛЬНИЙ ОБЕРІГ
ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ,
СИМВОЛ НЕСКОРЕНОСТІ І ВОЛІ**

---

*Збірник матеріалів
Міжнародного біенале, присвяченого
Всесвітньому дню вишиванки*

19 травня 2022 р.

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Кафедра педагогіки та методики початкової освіти
Навчально-наукова лабораторія «Теорія і практика розвитку
Нової української школи»
Кафедра декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»,
Чернівецька філія
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана
Огієнка Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Уманський державний педагогічний університет імені Павла
Тичини Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Гданська Вища школа гуманістична (Польща)

**ВИШИВАНКА – НАЦІОНАЛЬНИЙ ОБЕРІГ
ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ, СИМВОЛ
НЕСКОРЕНОСТІ І ВОЛІ**

**Збірник матеріалів
Міжнародного бієнале, присвяченого
всесвітньому Дню вишиванки**

19 травня 2022 року

Чернівці – 2022

УДК 373.3.015.31.:323.1]:[391:746.3

**Друкується за ухвалою Вченої ради Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
(протокол №7 від 30.06.2022 року)**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Філіпчук Георгій – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) Національної академії педагогічних наук України, почесний доктор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Шоробура Інна – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Федірчик Тетяна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Романюк Світлана – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Мафтин Лариса Василівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Комар Ольга – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Янкович Олександра – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Вишиванка – національний оберіг єднання українців, символ нескореності і волі: Матеріали Міжнародного бісенале, присвяченого всесвітньому Дню вишиванки, м. Чернівці, 19 травня 2022 року / за наук. ред. д. пед. наук С.З. Романюк. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2022. 123 с.

До збірника включено тексти наукових доповідей та повідомлень учасників Міжнародного бісенале, присвяченого Всесвітньому Дню вишиванки, «Вишиванка – національний оберіг єднання українців, символ нескореності і волі», в яких висвітлено проблему національної ідентичності українців, розкрито педагогічний потенціал вишиванки в епоху сучасних суспільних трансформацій, її місце у світовій культурі, місію і роль в умовах російської війни проти незалежної Української держави.

Видання уможливило введення у зміст освітнього процесу спеціальних курсів з вивчення цінностей духовно-матеріальної культури українців.

УДК 373.3.015.31.:323.1]:[391:746.3

Відповідальність за зміст матеріалів та літературні джерела несуть автори.

Статті у збірнику представлені в авторській редакції.

© Чернівецький національний університет, імені Ю. Федьковича, 2022

ЗМІСТ

Біленкова Л. М. САКРАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ КОСІВСЬКОЇ ВИШИВАНКИ.....	10
Бісовецька Л.М. ПОЛІСЬКА ВИШИВАНКА: ТРАДИЦІЇ І СУЧАСНІСТЬ.....	13
Боднарюк С.М. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	17
Величко О.І. ВИШИВАНКА ЯК УНІКАЛЬНИЙ КОД ТВОГО КРАЮ.....	21
Вишпінська Я.М. НАЦІОНАЛЬНІ СИМВОЛИ УКРАЇНИ.....	24
Гамза А.В. ВИШИВАНКА МОГО КРАЮ: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РІЗНОМАЇТТЯ УКРАЇНСЬКИХ СОРОЧОК РІВНЕНЩИНИ.....	27
Гончарова Н.О. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СТВОРЕННІ УНІКАЛЬНОЇ ВИШИВАНКИ.....	30
Дудка А.М. СИМВОЛІКА МОТИВІВ ТУРЕЦЬКОЇ ВИШИВКИ.....	34
Дутчак І.Г. СТЕАМ І ДОСЛІДНИЦЬКА КРАЄЗНАВЧА РОБОТА У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ПРОЄКТУ З ВИКОРИСТАННЯМ ОРНАМЕНТІВ ГЕОРГІЯ ГАРАСА).....	39
Заремба Л.В. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ, ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ЗЗСО З МОВАМИ ВИКЛАДАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН.....	44
Кінащук А.В. ВИШИВКА ЯК НЕВІДЄМНИЙ КОМПОНЕНТ КОРОВІЙСЬКОЇ ВЕСІЛЬНОЇ ОБРЯДОВОСТІ.....	48
Ковальчук І.В. ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИШИТОГО РУШНИКА.....	52

Костащук О.І.	
СИМВОЛІЧНА МОВА ОРНАМЕНТІВ БУКОВИНСЬКОЇ ВИШИВКИ	55
Криган С.Г.	
МИСТЕЦТВО ВИШИВАНКИ ЯК ЗАСІБ ПІЗНАННЯ СВІТУ	58
Курик О. Д.	
СИНТЕЗ НАРОДНИХ МОТИВІВ ВИШИВКИ ТА ДЕКОРУВАННЯ НИМИ ВИРОБІВ З ДЕРЕВА.....	63
Мафтин Л.В.	
ВИШИВАНКА У ВИХОВНОМУ ДИСКУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНОПЕДАГОГІКИ.....	66
Намака О.С.	
ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВАНКИ В ЕПОХУ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ. МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ДАНОМУ КОНТЕКСТІ: ДОСВІД. РЕАЛІЇ. ПЕРСПЕКТИВИ.....	69
Нікула Н. В.	
ВИШИВАНКА – ЦІННІСТЬ ТА БЕРЕГІНЯ РОДУ	71
Осіпенко Н.С.	
ДОСЛІДЖЕННЯ НАРОДНОЇ ВИШИВКИ НА ФАКУЛЬТЕТІ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ УМАНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧІНИ.....	75
Поляк О.В.	
ВИШИВАНКА: ВПЛИВ НА СПОСІБ ЖИТТЯ ВІД ДИТИНСТВА ДО ЗРІЛОСТІ.....	81
Предик А.А.	
МЕТОДИКА ОЗНАЙОМЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ВИШИВКОЮ ПРИ ВИВЧЕННІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	87
Розман І.І., Рогальська Т.В.	
ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПРИНЦИП АНАЛІЗУ МОВНИХ СОЦІОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ: ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВАНКИ.....	91

<i>Романюк С.З.</i>	
УКРАЇНСЬКА ВИШИВАНКА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	95
<i>Руснак І.С.</i>	
ВИШИВАНКА В ДОЛІ ГЕРОЇВ РОМАНУ-ЕПОПЕЇ УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА ІЛЛІ КИРІЯКА «СИНИ ЗЕМЛІ».....	99
<i>Сорочинська Т. А., Сорочинська О. В.</i>	
ВИШИВАНКА ЯК СИМВОЛ НЕЗЛАМНОСТІ І ЄДНОСТІ УКРАЇНЦІВ.....	103
<i>Тарангул Л. М.</i>	
КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ НАРОДУ.....	107
<i>Tsurkan Taisiia</i>	
UKRAINIAN EMBROIDERY AS A MEANS OF FORMING THE NATIONAL CONSCIOUSNESS OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN IN THE CONTENT OF CIVIC HISTORICAL EDUCATION.....	110
<i>Черненко А.І.</i>	
ВИШИВАНКА – СИМВОЛ УКРАЇНСЬКОЇ СИЛИ.....	113
<i>Шестобуз О.С.</i>	
ВИХОВНЕ ЗНАЧЕННЯ ВИШИВКИ ЯК ВИДУ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА.....	116
<i>Шоробура І.М.</i>	
ТРАДИЦІЙНА УКРАЇНСЬКА ВИШИВАНКА У НЕМАТЕРІАЛЬНІЙ КУЛЬТУРНІЙ СПАДЩИНІ: ТУРИСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ.....	119

ВСТУПНЕ СЛОВО

Проблема збереження національної ідентичності українців, етнокультурної самобутності українського народу завжди була наріжною в діяльності державних і наукових інституцій, закладів вищої і загальної середньої освіти, багатьох громадських культурно-просвітницьких організацій і товариств. Надзвичайної актуальності набула вона в контексті євроінтеграційних процесів, зміни ціннісних орієнтацій і особливо в умовах непростого для України сьогодення. Сприятливою нагодою для обговорення ключових архіважливих питань посилення національного виховання, збереження й розвитку культури і традицій українського народу, обміну напрацьованими в цій сфері досягненнями став Міжнародний онлайн бієнале «ВИШИВАНКА – НАЦІОНАЛЬНИЙ ОБЕРІГ ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ, СИМВОЛ НЕСКОРЕНОСТІ І ВОЛІ», який об'єднав наукову спільноту України і зарубіжжя (Канада, Австралія, Туреччина, Польща) навколо Всесвітнього дня вишиванки. Адже в усі історичні періоди вишиванка була символом українського народу, його духовною скарбницею, виразником національної ідентичності, яку ми плекаємо та бережемо. Сьогодні, в умовах жорстокої російської агресії, спрямованої на знищення Української держави, вишиванка набуває ще й інших ознак – вона є бронєю українського народу, його оберегом, джерелом перемоги, ідеалом єдності, мужності і незламності, запорукою нескореності і волі.

Символічно, що свято зародилося в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича і кафедра педагогіки та методики початкової освіти активно долучається до урізноманітнення форм його проведення та популяризації, зокрема й у світовому часопросторі, де

проживають мільйони українців. Адже незаперечною аксіомою є необхідність плекання національних традицій, збереження та примноження духовних надбань українського народу, його історичної пам'яті, формування молодого покоління патріотами-державниками, здатними захистити незалежність й територіальну цілісність України, забезпечити її суспільний прогрес і зростання авторитету у міжнародному співтоваристві суверенних держав.

Метою цього річного заходу, який є логічним продовженням попередніх міжнародних науково-практичних конференцій, організованих кафедрою, був обмін ідеями та практичним досвідом використання педагогічного потенціалу вишиванки, її особливостей, місця та ролі в українській і світовій культурі; презентація і популяризація результатів наукових досліджень з означеної проблематики. Провідною ідеєю, яка об'єднала учасників міжнародного наукового бієнале, став вислів **«Вишивана моя Україно, ти для мене велика броня! Об'єднаємо всіх українців, об'єднаймося заради життя!»**

Із вітальним словом до учасників бієнале звернулися: проректор з науково-педагогічної роботи з питань навчально-виховного процесу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор історичних наук, професор *Тамара Марусик*; декан факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор педагогічних наук, професор *Тетяна Федірчик*, завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор педагогічних наук, професор *Світлана Романюк*; голова Світової Координаційної Виховно-Освітньої Ради Світового

Конгресу Українців *Оксана Левицька*; доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) Національної академії педагогічних наук України, почесний доктор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича *Георгій Філіпчук*; доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії *Інна Шоробура*; засновниця Дня вишиванки, письменниця, журналіст і громадський діяч, член Національної спілки журналістів України *Леся Воронюк*.

У процесі проведення міжнародного наукового заходу виголошувалися доповіді і повідомлення з актуальних проблем використання педагогічного потенціалу вишиванки в духовному об'єднанні українців, особливо в складних умовах сьогодення, у формуванні національної свідомості дітей і молоді, у розвитку етнокультурних традицій українського народу, забезпеченні його права на самостійне повноцінне життя у громадянському суспільстві. Основні їх положення й ідеї висвітлюють тези, вміщені у пропонованому збірнику.

Цільовою аудиторією бісенале були науковці, академіки, доктори та кандидати наук, професори, доценти, асистенти, викладачі, науково-педагогічні працівники, керівники закладів вищої педагогічної освіти, магістранти, студенти, педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти, співробітники закладів післядипломної педагогічної освіти, освітніх установ, мистецтвознавці, громадські діячі, що свідчить про широкий спектр висвітлення різних аспектів означеної проблеми та велику зацікавленість нею.

Учасники бісенале також мали змогу переглянути яскравий тематичний ролик, який створили студенти кафедри педагогіки та методики початкової освіти ЧНУ ім. Ю.Федьковича; побувати на віртуальній книжковій

виставці «Вишиванка – оберіг українців», підготовленій співробітниками Наукової бібліотеки ЧНУ ім. Ю.Федьковича за сприяння директора бібліотеки, кандидата філологічних наук., доцента *М.Зушмана*; ознайомитися з досвідом роботи кафедри декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва ЧНУ ім. Ю.Федьковича із залучення студентів до естетико-культурних заходів (*зав. каф. Д.Курик*). Підсумки роботи бієнале підвела начальник Чернівецької філії ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», заслужений працівник освіти України *Любов Тарангул*.

Щиро дякуємо колегам, партнерам, усій освітянській спільноті за бережливе ставлення до нашого оберіга – вишиванки, активну участь у міжнародному бієнале. Віримо, що він стане традиційним і буде ще однією підвалиною єднання світового українства у відстоюванні незалежності і вільного розвитку демократичної Української держави, збереженні і примноженні невмирущих традицій рідного народу.

Світлана Романюк
*доктор педагогічних наук, завідувач кафедри
педагогіки
та методики початкової освіти
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

Біленкова Лідія Миколаївна
кандидат педагогічних наук, доцент
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, Україна

САКРАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ КОСІВСЬКОЇ ВИШИВАНКИ

В реаліях сьогодення нашої держави українська вишиванка набуває ключового значення, як символ незламності та нескореності, генетичний код, оберіг, національна приналежність – збереження українських традицій у діаспорі, історія, краса та міць сильного народу, сильної країни. Особливості регіональної автентики вишиваного одягу, завдяки орнаментальній символіці, супроводжують людину впродовж всього життя та наділені сакральним смисловим наповненням.

Оспівана усною народною творчістю, літературними, художньо-образотворчими, музичними, психолого-педагогічними нарисами, вишиванка була і залишається актуальною темою для дослідження. Українська вишиванка має надзвичайно давнє походження. Велика кількість досліджень свідчать (О.Гелетюк, В.Кононенко, Н.Лисенко, Л.Мафтин, М.Підгірянкa, М.Стельмахович, Є.Сявaвкo, А.Фартушинська), що вишитий одяг на українській землі створювали ще до VI ст. Першим, хто натхненно, свідомо, щиро та стильно поєднав українську вишиту сорочку із буденним одягом, став Іван Франко. Доказом цього є 20-гривнева купюра, на якій в такому вигляді його можна побачити.

У кожному регіоні України техніка вишивки, крій вишитого одягу, орнамент, традиційна колористика є різними. В давнину, з легкістю, можна було ідентифікувати звідки людина, дивлячись на її вишиванку.

Особливою технікою оздоблення вишивкою одягу славиться Косівщина. Від часів домотканого полотна до сучасного стилю вишивання кольоровими нитками одягу, косівським вишиванкам були притаманні, окрім вишитих переду («пазухи») та спинки сорочки, прикрашені маленькими узорами рукава. Це рідкісні візерунки, які не зважаючи на солідну історію, виглядають стильно в оздобленні сучасного

одягу, і що важливо, несуть в собі сакральне значення оберегу, захисту та проєкції на щасливе майбутнє людини.

Вишитим сорочкам Косівщини притаманні своєрідні художні стильові характеристики народної вишиванки. Virізнюються жовтими нитками, виконані хрестиком, вишивки села Космач Косівського району, що відомі на весь світ. Найпоширеніша техніка косівського вишивання – низинка. Дана техніка virізняється високим рівнем майстерності. У старовинних вишиванках контур мотивів на постійній основі окреслювався чорною ниткою, а сам узор, візерунок і фон – кольоровими (рукопрядні лляні, вовняні нитки, вовняні зсукані нитки («коцик»), шовкові, металеві, срібні, золоті нитки, муліне, бісер – характерний гірським районам, які межують з Буковиною, лелітки, гудзики, корали, головки металевих цвяхів (бобрики), капслі). Яскравою особливістю гуцульської вишивки є її геометричний орнамент (ромб, напівромб, квадрат, трикутник, круг, хрести, зубці, кучері, меандр, плетінка), що характеризується простими і складними фігурними елементами. Відомий і не менше використовуваний узор «рожи» (розетки, зірочки, сонце) уособлює в собі перехід від геометричної до рослинної орнаментики. В основі рослинних орнаментів косівських вишиванок лежить прагнення до втілення у вишиванці краси природи Карпат (виноград – символ створення сім'ї, хміль – молоде буяння любові, дубове листя, як відображення міцного здоров'я, барвінок, як символ немеркнучого життя, калина – відображення українського роду, мак – квітка пам'яті). Зооморфні (тваринні) узори на вишиванках Косівщини символічно виступають у різних сплетеннях (кінь, заячі та вовчі зуби, зозуля, риба, баранячі роги тощо). Мотиви зображуються вишивальницями у сукупності образів, джерелом створення яких є реальний навколишній світ [2].

Мисткиня з Косова **Анна Фартушинська** не тільки досліджує старовинні гуцульські орнаменти, а ще й разом із чоловіком розробляє їх та втілює в життя на яскравих полотнах вишиваного одягу. Вона переконливо доводить сакральне значення символіки вишиванок вказуючи, що «людина з тонкою енергією легко потрапляє під вплив негативу. І те, що ми

відмовляємося вірити в певні символи, ознаки чи прикмети, аж ніяк не означає, що це на нас не впливає, наприклад, вишита «пазуха» (перед сорочки) – це захист душі та серцевого центру» [1].

Сакральним для косівської вишиванки є те, що ще пів століття назад люди носили вишите щодня. За переконаннями етнографів, на Гуцульщині не можливо зустріти жінку, яка б не вишила хоча би одну сорочку своїми руками. Вишиванки створювалися на всі життєві випадки: на хрестини, весілля, християнські свята, для буденного одягу та траурних подій. До нині ця традиція, здебільшого, зберігається і передається від матері до доньки в гірських районах Косівщини. Важливо зазначити, що це клопітка і довготривала праця майстринь, які втілюють творчі задуми, багатство і різноманіття кольору (малюнок, техніка), що відвертає увагу лихого ока, свідчить про походження, вказує на стать, вік та статус носія. До прикладу, дуже легко, по кольору відрізнити вишиванки молоді та зрілої жінки.

Отже, сакральність косівської вишиванки, що відображає традиційний культ, цілі поклоніння чи найвищі ідеали, беззаперечна. В багатьох піснях та гуцульських легендах можна почути про те, як дівчина вишиває сорочку в очікуванні коханого, мати дарує вишиванку в дорогу сину. До сьогодні у помешканнях гуцулів можна побачити охайно складені вишиті сорочки в антикваріатних скринях, які влучно вписуються в сучасний інтер'єр, що є спадщиною предків, історією вишивки – пам'яттю народу.

Список використаних джерел

1. Гелетюк О. Анатомія вишиванки: знаки, кольори та розташування. 21 Травня. 2020. URL: https://gluzd.org.ua/special_projects/znaky-kolory-ta-mistseznakhodzhennia-shcho-prykhovuie-vyshyvanka/
2. Гуцульська вишивка. Портал Косівщини. URL: <https://kosiv.info/arts-menu/decor-art/105-2009-10-29-22-17-01.html>
3. Етнопедагогіка-українознавство. Термінологічний словник. Навчальний посібник / Уклад. Л.В.Мафтин. Чернівці: Технодрук, 2015. 276 с.

Бісовецька Людмила Андріївна
кандидат філологічних наук, доцент
Рівненський державний
гуманітарний університет, Україна

ПОЛІСЬКА ВИШИВАНКА: ТРАДИЦІЇ І СУЧАСНІСТЬ

Сучасна Україна традиційно розквітає вишитим одягом у травні, на День вишиванки, і в серпні – на День Незалежності. Хоча сучасні вишиванки й відрізняються від давніх і кроєм, і візерунками, і технікою виконання, вони все одно залишаються тим невидимим, але міцним місточком, який єднає покоління українців, не дає забути про коріння роду. Вишиванку ще називають кодом нації, душею народу, приписуючи прадавнім візерункам магічну силу.

На думку С. Черепанової [4, с. 173], одяг виявляє самобутність національної культури. Характерну особливість народного ідеалу українського одягу становить поєднання доцільності та краси. До основних функцій одягу належать: практична, захисна, оберегова, естетична, соціальна.

Вишита сорочка – один з найдавніших видів декоративно-ужиткового мистецтва, в якому збереглася національна своєрідність, багатство творчої уяви, технічна майстерність нашого народу. Вона має сакральне значення для українців. Стародавня вишивка у слов'ян виконувала магічні функції і слугувала оберегом.

У різних українських уснопоетичних жанрах оспівується образ сорочки-вишиванки, що часто змальований у народних піснях про кохання, сімейне життя, а також соціально-побутових (козацьких, чумацьких, бурлацьких, наймитських тощо).

Споконвіку вишиванка, як наголошує С. Калько [2], була предметом сакральним. Її одягали і в щасливі часи, і в часи смутку. Найкращу берегли для найурочистіших подій, а в скромніших, але по-своєму вишуканих, ходили щодня, поралися по господарству. За прадавніми переказами, вишиванки оберігали їх власників від усього лихого. У тому шитті наші пращури різними кольорами та візерунками ніби зашифровували гарну долю, щастя, радість, любов, багатство.

Вишивальниці копіювали орнаменти із бабусиних скринь, змагаючись між собою – хто ж справить собі кращу вишиванку. Вишитий власноруч одяг був одним із показників працьовитості дівчини, яка збиралась до шлюбу.

Вишиванка використовувалась у різних обрядах під час релігійних, хліборобських, сімейних свят. Сорочка супроводжувала людину від народження і до смерті. У пісенному фольклорі Рівненщини цей образ відображає систему світосприйняття українців та акцентує увагу на значимих аспектах, пов'язаних з виробничими і суспільно-побутовими вимогами українців щодо виготовлення і оздоблення вишивкою.

Кожна історична епоха вносила певні зміни в мистецтво вишивки в Україні, хоча в вишивці Рівненського Полісся збереглась і постійно зазнавала розвитку давня геометрична основа. Українські майстри виявили глибоке розуміння краси, своєрідної поезії геометрично-графічної лінії, гармоній форми й ритму.

У вишивці домінували прості геометричні візерунки червоного кольору з добавкою синього. Жіночі сорочки часто вишиваються тільки червоною заплоччю та дуже простим орнаментом. Червоною ниткою на білому-сірому тлі льняної полотна. Характерні вишивальні техніки «занизування», «верхоплут», «насилування». Вишивка нашого регіону – вишукано проста та чітка за композицією. В основі її – орнаменти, які складаються з найпростіших геометричних фігур – точка, пряма, коло, трикутник, квадрат, прямокутник, ромб, ламана лінія, крива лінія. Геометричні орнаменти підпорядковані законам симетрії, мають чітку будову, але вони насичені глибокою образністю.

Тетяна Пархоменко [3] розповідає, що регіон Полісся багатий на техніки вишивки сорочки, а візерунки, які застосовувалися, вважаються одними із найстаріших. Перші сорочки були ткані і довгі. Чоловіча була до колін, жіноча ще довша, низ сорочки також вишивали. І старовинні техніки – це не хрестик, як зараз більшість думає, а «зволікання». Ця техніка могла виконуватися як з лиця, так і навиворіт. Ще одна маловідома вишивка «верхоплут», або «кілечко», як називали на Володимиреччині. На одній вишиванці може бути використано близько 10 технік.

Частини сорочки називалися також по-різному. Наприклад, комір – називали ковнір, низ рукава – чоглик. А білі сорочки одягали на свята. За традиціями вишиванку передають з роду в рід, зберігають як реліквію.

До 15-річчя Всесвітнього Дня вишиванки у межах фотомистецької акції «Кухор» представили автентичний одяг Полісся.

За словами начальниці обласного управління культури і туризму Любові Романюк [1], ця ініціатива мала на меті популяризувати українську вишиванку. А саме – поліські орнаменти та автентичний одяг регіону. Зокрема, показати вишиванки людей з минушини, який вони зберегли у своїх скринях. «Обласне управління приділяє велику увагу нематеріальній культурній спадщині, адже в музеях краю є величезні фонди із надбаннями. Так, саме ця акція свою назву отримала від поліського слова «кухор». У давнину так називали соснову скриню, де зберігався домотканий одяг», – розповідає Любов Романюк.

«Наразі в Україні відбувається сплеск етно- та фольклорного відновлення. Ми повертаємося до своїх коренів, до давнини, традицій, звичаїв та обрядів. Тому і ця ініціатива спрямована на підтримку промоції нашої, Поліської, автентики», – повідомляє заступниця директора Рівненського обласного центру народної творчості Ірина Баковецька-Речковська.

День вишиванки – це свято, яке дає можливість українцям відчувати єдність, де б вони не були: в Україні чи закордоном. Вишиванка вважається символом здоров'я й краси, щасливої долі і родинної пам'яті, любові і вірності, адже вишита українська сорочка – це не просто одяг, це справжній оберег.

Список використаних джерел

1. Автентичні орнаменти Полісся: на Рівненщині відзначають День вишиванки. URL: <https://www.rv.gov.ua/news/avtenticni-ornamenti-polissy-na-rivnenshchini-vidznachayut-den-vishivanki20052021> (дата звернення 10.05.2022)

2. Калько С. Не мода й не дивна забаганка – які вишиванки носили рівняни сто років тому. *РівнеРепоритм*. URL: <https://photo-lviv.in.ua/ne-moda-y-ne-divna-zabaganka-yaki->

[vishivanki-nosili-rivnyani-sto-rokiv-tomu/](https://rivne.media/news/rivnenska-maystrinya-podililas-sekretami-traditsiynoi-vishivanki-32376?fbclid=iwar3fqwastu4u4ifwtoaqdgzrmpnobs8tcmmms6io64ehgowordkcyde0wdu0) (дата звернення 10.05.2022)

3. Рівненська майстриня поділилась секретами традиційної вишиванки. URL: <https://rivne.media/news/rivnenska-maystrinya-podililas-sekretami-traditsiynoi-vishivanki-32376?fbclid=iwar3fqwastu4u4ifwtoaqdgzrmpnobs8tcmmms6io64ehgowordkcyde0wdu0> (дата звернення 10.05.2022)

4. Черепанова С. О. Філософія родознавства: навч. посіб. Київ : Знання, КОО, 2008. 460 с.

Боднарюк Світлана Михайлівна
науковий співробітник
Державної наукової установи
«Інститут модернізації змісту освіти»
Чернівецька філія, Україна

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Мова й вишиванка – ось з чого починається генетичний код українця. Такі особливості притаманні лише нашій нації і вони супроводжують українця з перших хвилин життя. І мову і вишиванку вороги намагаються знищити вже понад триста років. І кому, як не нам, педагогам, необхідно розуміти важливість мовного питання. Воно є першочерговим у безпековій політиці держави. Це має усвідомити кожен громадянин держави, особливо – керівник.

Винятковість України в тому, що дуже часто під загрозою опиняється державна мова. У деяких регіонах виникають сумніви в доцільності її використання, рекомендується запровадження двох державних мов. Ми глибоко переконані, що таким чином не досягнемо належних результатів. Отже, існує потреба в унікальних заходах мовної політики, які мають відповідати різноманіттю етнічних культур. Необхідно терміново розробити механізм державного управління мовною політикою.

Механізм державного управління мовною політикою – це система сукупних заходів, яка базується на конституційних принципах, призначена для практичного здійснення управління та досягнення поставлених цілей; має визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на мовну політику як на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням. [1, с. 62]

Засади державної мовної політики закріплені Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року [2] та в Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» [3].

І якщо Закон регламентує правила та засади, то Стратегія є своєрідним планом дій та визначає мету, цілі та завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної мовної політики.

Реалізація Стратегії була запланована в три етапи:

– 1 етап (2019–2020 роки): вивчення поточного стану сфери застосування державної мови;

– 2 етап (2021–2025 роки): зростання комунікативного і демографічного потенціалу української мови, формування цілісного україномовного інформаційно-культурного простору;

– 3 етап (2026–2030 роки): є підвищення загальної мовної культури населення та розвиток і поглиблення процесів, реалізація яких розпочалася на попередніх етапах

До досягнень у мовно-культурній сфері в останні роки можна віднести:

– новий Український правопис за 2019 рік;

– зростання національного кіновиробництва;

– державна підтримка книговидання;

– мовні квоти на радіо та телебаченні.

Але головним досягненням є те, що українська мова таки завоювала своє чільне місце не лише як державна, але й як державотворча. Мовне питання перестало роз'єднувати, а навпаки, консолідувало українське суспільство, причому незалежно від етнічної приналежності його членів. Завдяки роботі митців, авторів, блогерів, журналістів, науковців українська мова з розряду «немодної архаїки» стала молодіжним трендом, почала обростати новою лексикою, сленгом, причому не калькованим, а аутентичним, рідним. І це не завдяки новому правопису та Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної», а завдяки тому, що мові дозволили вийти за рамки правил та стандартів. Українська мова, в прямому сенсі, почала жити та розвиватись, як живий організм.

Утвердження української мови як державної відбулося не завдяки новим указам та політикам. І традиційно російськомовні Харків та Одеса стали розмовляти солов'їною не через те, що вийшов ще один нормативний акт. Просто в мовному питанні стало менше зарегульованості та примусу.

Зате стало більше внутрішньої мотивації та переконань, які не спускалися зверху. Зауважте, на все це пішли не сторіччя, як у фінів, а лише кілька років, хоча й дуже важких для всієї країни.

Об'єктивний підхід до створення механізмів державного регулювання мовною політикою (...) полягає у поступовому створенні об'єктивних обставин, які робитимуть українську мову потрібною і престижною для всіх, а відтак привабливою і конкурентоспроможною на всіх рівнях, а мови нацменшин розвиватимуться за підтримки держави. Але всі, хто справді зацікавлений в об'єктивній стабілізації мовного питання в державі, повинні усвідомити – запановує та мова, яка необхідна в житті. Отже, корінь питання – в обставинах, які змушують людей користуватися тією чи іншою мовою. І змінити ситуацію можна не закликами, а гострою необхідністю. [1, с.62]

Що ж стосується мов національних меншин, то й тут Україна має унікальний досвід мирного співіснування та культурного взаємозбагачення в міжнаціональній сфері. За час Незалежності не зникла жодна, найнепомітніша мова, не припинив існування жоден етнос. З прикладу Європи ми знаємо, що для цього часто не потрібні геноцид та війни, достатньо щоб діти просто перестали користуватися мовою батьків та дідів. Останніми роками в Україні проводився Всеукраїнський експеримент з запровадження багатомовної освіти в закладах з навчанням мовами національних меншин, який показав не лише гарні результати з вивчення державної та інших мов, але й зростання загального рівня знань та вмінь учнів. Особливістю багатомовної освіти в Україні стало поєднання державної мови, рідної мови та обов'язкових іноземних мов в навчальному процесі нелінгвістичних дисциплін. Кількість підручників, виданих нашою державою, зокрема мовами національних меншин, не має прецедентів у світі й лише зростає з кожним роком.

Те що відбувається в нашій країні зараз якнайкраще ілюструє пророчі слова Михайла Грушевського про те, що мовне питання в Україні завжди було політичним, невід'ємним складником національної ідеї і будь-які спроби винести це питання з сучасної повістки мають катастрофічні наслідки.

Тож якою повинна бути мовна політика воюючої держави, яка знаходиться на кордоні між сходом і заходом, де

леза мечів досі вибивають іскри протистояння різних культур. Ці іскри раз по разу спалахують і на карті нашої країни. Очевидно, що вона не може бути байдужою. Монолінгвальна диктатура також не має права на існування в Європейській країні. Наш підхід, заснований на повазі до всіх регіональних мов та культур, але в повазі, яка не виходить за межі національних інтересів. Адже, мовне питання актуальне для багатьох країн сучасної Європи. І це питання збереження ідентичності деяких націй та збереження мовного різноманіття.

Чи задоволені ми темпами виконання законодавчих актів? Ні! Ми могли досягти значно більшого якщо б перейшли до виконання вимог методики вивчення мов. Всі дошкільні заклади можна негайно перевести на державну мову навчання, як це зробили ще в 2000 році в місті Чернівці.

Підтримка державної мови полягає не в примусі, а в статусі мови, як абсолютної необхідності для нормального життя та розвитку як громадянина, так і суспільства в цілому. Адже мова може існувати без національної ідеї, а національна ідея без мови – ні.

Список використаних джерел

1. Євсєєва Г. П. Реалізація державної мовної політики в Україні в контексті української національної ідеї. *Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*. 2011. № 5. С. 61-67.

2. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 р. № 2704-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2019. № 21. С. 81.

3. Про схвалення Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.07.2019 р. № 596-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596-2019-%D1%80> (дата звернення: 12.05.2022)

Величко Ольга Іванівна

асистент

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, Україна

ВИШИВАНКА ЯК УНІКАЛЬНИЙ КОД ТВОГО КРАЮ

Українська сорочка, прикрашена орнаментованою вишивкою, протягом багатьох століть носилася в Україні як елемент повсякденного та святкового одягу. За словами істориків, перші зразки вишивки на території України з'явилися ще за доби скіфів (VII—III ст. до н. е.). У Новий та Новітній час вишиванка стала одним з ключових елементів українського національного вбрання. У XIX столітті класик української літератури Іван Франко почав поєднувати вишиванку з сучасним йому європейським костюмом, започаткувавши подібну моду серед свого оточення.

Вишиванка — це символ здоров'я та краси, щасливої долі й родової пам'яті, порядності й чесності, любові та святковості; крім того, вишиванка – це ще й оберег. Символіка вишивки залежала від того, кому призначалося вбрання: парубкові-нареченому, чоловікові чи хлопцеві; дівчині чи заміжній жінці.

Вишиванка - не просто елемент етнічної одягу, це ціле багатство нації, яке несе у собі глибинний смисл. Вишиті орнаменти таять в собі зашифроване послання наших предків, які використовували вишиванку в якості оберега [1, с. 23].

«Вишивка, – від слова Вишній, Всевишній, – дар від Бога, – спілкуватися з Ним через мову гармонії барв, візерунків та символів. З древньогрецької вишивка означає космос. Тобто, це вже вища матерія, це не просто витвір мистецтва, а оберег і символ духовності людини. Сьогодні етностиль став невід'ємною складовою сучасності. Вишиванка – це визначник української ідентичності

До весілля готували спеціальну скриню, у якій роками збирали посаг. Найбідніша дівчина мала 30-40 сорочок, середнього достатку 50-70 сорочок, а багата – 100 і більше. За повір'ям, сорочку для немовляти мала вишити мати або бабуся.

Під час тонкої роботи майстрині співали пісень і молилися. Вірили, що так сорочка стає оберегом. Сорочки для жінок пряли тільки з конопель або льону. Вважалося, що ці рослини захищають майбутню матір і її ще не народжене дитя. У вишивці сакральне значення має все — від ниток, походження тканини до орнаменту, кількості стібків і кольору. Найдавнішою є вишивка білим по білому. Але рукоділля передувала довга процедура. Нитки вибілювали 3 роки.

Наші бабусі досі пам'ятають багато секретів давнього ремесла. Наприклад, фарбували нитки для вишивання колись лише природними барвниками. Брали те, що було під рукою: кору, коріння, листя і квіти. Цікаво, що для закріплення кольору нитки запікали у житньому тісті – так вони не втрачали забарвлення протягом десятиліть. Дивовижно, та українським майстриням відомо близько 250 видів вишивальних швів, які базуються на 20 техніках [2, с. 32].

Щороку в Україні у третій четвер травня відзначають день вишиванки. Цей день не передбачає особливої помпезності, хоча має надзвичайно глибокий контекст.

День вишиванки в Україні немає фіксованої дати. Щороку святкування припадає на третій четвер травня (будній день). Колективи, родини змагаються за звання кращих у своїх вишиванках. Це патріотичне змагання розпочалось у 2014 році, коли вперше провели всеукраїнський фотоконкурс «Моя родина у вишиванці». До організаторів свята надсилали світлини не лише з міст і сіл України, а й з 8 країн світу: Канади, США, Італії, Німеччини, Франції, Росії, Румунії, Португалії.

Вишиванка вважається оберегом від усього лихого, що може статися в людському житті. Вона є символом краси та міцного здоров'я, а також щасливої долі. В Україні вишиванка символізує і родинну пам'ять, вірність та любов у сім'ї. Експерти вважають, що український народ намагається закодувати щастя, долю, життя та волю в орнаменті вишиванок [1, с. 143].

Проаналізувавши старовинні та сучасніші зразки вишивок, можна умовно скласти своєрідний атлас регіонів України за типовими для них візерунками, орнаментами і символами, техніками і кольорами. І хоч чітких меж

використання певної техніки вишивки ніколи не було (бо люди, спілкуючись, передавали, навчали одне-одного особливостей ремесла свого краю)

Характерні мотиви в орнаментах вишивки різняться у різних регіонах країни. Найчастіше говорять про два домінуючих мотиви: геометричний (Гуцульщина, Поділля, Полтава) та рослинний (Буковина, Волинь, Поділля, Побужжя). В українській вишивці переважають червоний та чорний кольори, яким народний фольклор надає магічного значення [3, с. 56].

Найдавніші зразки вишивок, знайдені на Буковині, були виконані одним кольором. Зооморфні мотиви вишивали білою гладдю чи дрібним хрестом, штаповкою, крученим швом. Використовували навіть срібні та золоті нитки, бісер, шовк, вовна, металеві блискітки. Характерна вишивка Заставнівського району – це поперечні смуги (2-7) дрібних геометричних елементів. Поширені жовті та світло-зелені кольори. У Кіцманському районі вишивали досить великі рослинні візерунки, зокрема букети руж; зустрічалися також птахи.

У сучасному світі гаптування перетворилось на приємне хобі. Психологи стверджують, що узори гладдю чи хрестиком ідеально заспокоює та напрацьовує такі риси, як наполегливість та акуратність.

Список використаних джерел

1. Марія Чумарна. Код української вишивки. Львів : Априорі, 2008. 192 с.
2. Тетяна Кара-Васильєва. Історія української вишивки: Мистецтвознавче видання. Київ : Мистецтво, 2008. 464 с.
3. Т. Кара-Васильєва, А. Ваволокіна. Українська народна вишивка. Київ: Либідь, 1996. 94 с.

Вишпінська Ярина Маноліївна
канд. пед. наук, доцент кафедри музики
Чернівецький національний університет
ім. Юрія Федьковича, Україна

НАЦІОНАЛЬНІ СИМВОЛИ УКРАЇНИ

Символізм як явище культури відіграє незмінну, безпрецедентну роль в утвердженні усталених національних або привнесених в етно-культуру і соціальну систему пріоритетів інших насильно або ж хитро, завуальовано насаджених державними утвореннями їм необхідних символів і змістів.

Знаки, малюнки, кольори, символіка, гроші виступали першими і найсильнішими невербальними засобами для утвердження нової влади. На прикладі Російської імперії, Радянського Союзу і володарювання російської церкви в Україні ми можемо простежити як у життя українського народу, у його колективну свідомість міцно увійшли такі поняття як «малоросія», «окраїна», «братерство трьох слов'янських народів з старшим братом», «шароварщина», «козацтво як ознака нищобродства», «зздрісний, простакуватий або продажний хохол», «релігія – опіум для народу», «неблагодатна церква» і т.д. Ці меми підкріплювалися символами: серпа і молота – єдності селянства і робітничого класу; «хто був ніким, той стане всім», знищення родової гідності багатьох поколінь українців і цілих династій, перетягування в колективну свідомість народу брехні, наклепництва як ознаки «вищого пристосуванства» до безжальної машини стирання національного коду українців.

Але на щастя наш народ зумів вижити в цих нелюдських умовах, переживши депортації, заслання, голодомори 1932-1933, 1946-1947 років, геноциди і варварську налагоджену страшну катівню російської окупації України, яка триває більше 300 років. Але зараз відбувається нечуване, дике і найбільш жорстоке знищення цілого народу. Народу, який в культурному сенсі є найшляхетнішим, щирим, відкритим, добрим, веселим, гідним, правдивим і чесним, духовно багатим, мудрим, талановитим, мистецько обдарованим і наповненим прадавньою

вродою і глибиною дотримання СЛОВА, ВІРИ, помноженої на МУЖНІСТЬ і МІЦЬ.

Національні символи України - герб, гімн, прапор виступають найважливішими ознаками державності, єдності та приналежності усього народу до загального процесу історичної пам'яті.

Народна мудрість, майстерність і стиль символізму народного костюму, вишиванки, дозволила закодувати жіноцтву, як носію естетичного сприйняття світу ці чесноти у різноманітні узорі, хрестики, геометричні зображення, відтворюючи на полотні цілі історії певної епохи, століття, регіону, сім'ї, кохання, життя і смерті, туги і розпачу, захисту і боротьби, вкладаючи у кольори, рослинний орнамент, образи тварин і птахів розуміння прадавнього світу, того, що жив у колективній дохристиянській культурі, відчуття сталості цінностей, які є дотичними до минулого, сучасного і майбутнього. В них також можливо знайти місце і для містичних речей.

Символіка української вишиванки, народний стрій, був би не таким довершеним, якби не було української пісні!

«Наша дума, наша пісня,
Не вмре, не загине...
От де, люде, наша слава,
Слава України!»

[<http://litopys.org.ua/shevchenko/shev113.htm>].

На нашу думку ці духовні обереги і зміцнили наш народ, дали йому сили боротися, протистояти ворогу і далі підтримують наш опір, зміцнюють і надихають наші ЗСУ, об'єднують наш народ.

Якщо порівняти образну символіку українських пісень і орнаментів на вишиванках ми знайдемо там калину, вербу, руту-м'яту, барвінок, мальви, троянди, дубове листя, терен, солов'я, місяць і зорі...

Ой у лузі червона калина
Вербовая дощечка
Червона рута (В. Івасюк)
Зелененький барвіночку
Заснули мальви біля хати (В. Івасюк)

Червона троянда (А. Горчинський)
Ой на горі два дубки
Цвіте терен
Соловей у саду тьох да тьох
Місяць на небі
Дуб і калина, хлопець і дівчина (С. Воробкевич)

І цей список можна продовжувати ... Відрадно, що з перелічених пісень є як авторські твори українських композиторів, так і народні пісні. Це ще раз підтверджує глибинність і цінність створених народом національних символів, які ввійшли у мистецьку і художню традиції українського народу.

Отже, символіка, мова, традиції народу відіграють провідну роль у збереженні національної ідентичності. Наша нація неодмінно вистає і перемаже! Ми зараз сильні і єдині як ніколи.

Список використаних джерел

1. Шевченко Тарас. Зібрання творів: У 6 т. Київ, 2003.
Т.1: Поезія 1837-1847. С.623-628. URL:
<http://litopys.org.ua/shevchenko/shev113.htm>

Гамза Анна Володимирівна

кандидат педагогічних наук (доктор філософії), доцент
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

ВИШИВАНКА МОГО КРАЮ: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РІЗНОМАЇТТЯ УКРАЇНСЬКИХ СОРОЧОК РІВНЕНЩИНИ

Вишиванка – генетичний код нації! Все частіше чуємо ці слова, які по-справжньому відображають самобутність кожного народу. Говорячи про українську сорочку, її техніку вишивання та орнаменти, які чарують око, варто сказати про дивовижу всього зображеного на біло-сірому полотні, на сучасних кольорових гамах українського вбрання.

Вишивка з давніх-давен, поширений вид декоративного й ужиткового мистецтва, в якому узори та зображення виконуються вручну, або технічним способом на різних тканинах, шкірі, та інших матеріалах лляними, бавовняними, шовковими, вовняними нитками, а також бісером, коштовними камінцями тощо.

Перші згадки про вишиванку зустрічаються у давньогрецьких істориків, тому, мабуть, ми ніколи з точністю не зможемо довідатись, хто і коли вперше втілював у вишивці красу до природи, свої почуття, любов до рідної землі. Однією із причин цього є те, що тканини недовговічні, і наука позбавлена можливості точно визначити час виникнення цього виду мистецтва, тому ми змушені приймати на віру здогадки і припущення дослідників.

Дані археологічних розкопок, свідчення літописців і нотатки мандрівників минулого дають змогу вважати, що початок мистецтва вишивання на території, яку займає сучасна Україна, сягає у глибину віків. Його розвиток триває з незапам'ятних часів і до наших днів. Він ніколи не переривався, оскільки вічною є духовність українського народу, його творчість, прагнення до найвищих вершин прекрасного.

Вишиванка – класичний вид українського народного мистецтва, що розкриває невичерпне багатство творчих сил народу, вершину його мистецького хисту. Дивовижне багатство

художньо-емоційних рішень української народної вишивки зумовлено тим, що вона широко виступає в різноманітних варіантах як прикраса тканин одягового, побутового, інтер'єрно-обрядового призначення.

Наша Батьківщина ввібрала в себе найрізноматнітніші візерунки, які відображено у вишиванках різних областей. Тут можна зустріти рослинні та квіткові орнаменти, або ж геометричні та зооморфні. Південь та Схід України традиційно славиться рослинною та квітковою тематикою на вишиванці, а для Західних регіонів України – поширеними є геометричні візерунки. Таке явище можна пояснити різною культурою, природними ландшафтами, а інколи, навіть, менталітетом людей.

Регіон Полісся, нашої Рівненщини, багатий на різні техніки вишивки сорочки, а візерунки, які застосовувалися, вважаються одними із найстаріших. Перші сорочки були ткані і довгі. До прикладу, чоловіча сорочка була до колін, а жіноча – ще довша. Старовинними техніками створення геометричних візерунків нашого регіону є не хрестик, як зараз більшість думає, а техніка заволокання.

У вишивці домінували прості геометричні візерунки червоного кольору з добавкою синього. Геометричні візерунки переважно пов'язані з красою української природи. Деякі узори переплітаються з язичницькою міфічністю. Таким чином, ромб є символом родючості, сприяє розширенню сім'ї та покращенню її добробуту; зірки символізують давню ідею Всесвіту, яка приводить до порядку та гармонії; трикутник представляє Святу Трійцю, що несе в собі найсильніший християнський захист народу.

Жіночі сорочки часто вишиваються лише червоною заповноччю та дуже простим орнаментом. Червоною ниткою на біло-сірому тлі льняної тканини. Характерні вишивальні техніки занизування, верхоплут, настилування. Вишивка нашого регіону – вишукано проста та чітка за композицією. Домінуючим є найдавніший монохромний одноколірний геометричний орнамент.

Чоловіча сорочка з кокеткою, тканий вовняний пояс «крайка», вбрання ХХ століття – автентичний одяг Полісся. Частина сорочки називалися також по-різному. Наприклад комір – називали ковнір, низ рукава – чолик. Білі сорочки одягали

лише на свята. За традиціями вишиванку передають з роду в рід, зберігають як реліквію. Вважається, що вона є символом здоров'я й краси, щасливої долі і родинної пам'яті, любові і вірності, адже вишита українська сорочка – це не просто одяг, це справжній оберег.

Українська вишиванка завжди була захистом для тих, хто її носив. Її магічні властивості забезпечували символи, укладені в складних неповторних орнаментах, якими були вишиті ці унікальні сорочки. Щоб вберегти від шкідливого впливу чистоту душі людини, орнаменти вишивають на грудях. Орнаменти на плечах чоловічих сорочок додавали чоловікам сили і берегли від ворогів. Тож нехай, кожен візерунок, який вишитий на українському полотні захистить наш народ та принесе нам перемогу!

Список використаних джерел

1. Варивончик А.В. Традиційна народна вишивка, як складова українського одягу (XX ст.). Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 107 с.
2. Кульчицька А.Я. Орнамент трипільської культури і українська вишивка XX ст. Львів : наук. б-ка ім. В. Стефаника, 1995. 72 с.
3. Литвинець Е.М. Українське народне мистецтво. Вишивання і нанизування: Київ : Вища школа, 2004. 336 с.

Гончарова Наталія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
Державна наукова установа
«Інститут модернізації змісту освіти»,
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СТВОРЕННІ УНІКАЛЬНОЇ ВИШИВАНКИ

Питання ідентичності країни, нації, народності, особистості мають велике сакральне значення в житті кожного і своїм корінням уходять в саму давнину.

Аналіз науково-методичної літератури дозволяє виокремити загальні твердження, які характеризують вишиванку як генетичний код нації, як оберіг матері, як красивий елемент костюма тощо.

В умовах воєнного стану в Україні свято дня вишиванки набуло особливого забарвлення і стало символом єдності українців з усіх куточків світу, віри в перемогу, уособленням традицій та патріотизму.

Вишиванка (сорочка, вишита сорочка, вишивана сорочка) – назва сорочки, прикрашеної орнаментованою вишивкою, важлива складова українського національного вбрання. Це певним чином розшита біла сорочка. Вишивають сорочки на комірі, кінцях рукавів, пазусі, інколи на місцях з'єднання рукава і вздовж усього рукава при цьому використовують у різних місцях різні нитки та їх поєднання. Варто зазначити, що до вишиванок ставилися як до святині, передавали від покоління до покоління, з роду в рід, берегли як реліквії. Узори, що прикрашають вишиванку, вважали, мають оберегову силу і різняться залежно від регіону. Символічний образ вишиванки часто присутній у народних піснях про кохання та родинне життя [1; 3, с.88].

В енциклопедії українознавства зазначено, що вишивка – це *«один із найпоширеніших видів ручних праць українських жінок і, зокрема, дівчат. Вишивки уживають в українському народному побуті передусім на предметах одягу, на жін. і чоловічих сорочках. Крім того, вишивки поширені на*

предметах домашнього вжитку, як наліжники, обруси, пошивки, рушники та ін. Кожна вишивка своєю технікою, композицією, мотивами й кольорами відповідає своєму призначенню. Спеціальні мотиви уживаються для чоловічих сорочок, інші для жіночих і дитячих або для людей старших і молодших. Відмінні мотиви і барви для рушників і обрусів, для речей буденних, весільних і жалобних» [2].

Археологічні знахідки в Україні свідчать про те, що вишивка існувала тут ще з доісторичних часів. Вишивки зустрічаються на малюнках і на найдавніших шматках полотна, що дійшли до нас. Вишивка тканиною була натхненна спочатку вірою через захисні символи, а потім і естетичними мотивами [2].

З ХХ століття вишиванка носить окремо або разом з костюмом як святковий, культурний, патріотичний одяг.

Сьогодні, завдяки розвитку технологій, в кожного є можливість доторкнутися до створення унікальної вишиванки, в яку через вишивку символів та використання кольорів закладено силу роду, енергію імені та прізвища людини.

Існує достатньо сервісів для створення схем по вишиванню хрестиком, перетворення улюбленого фото в схему для вишивання: Pattern Maker Stitch Art, Stoik Stitch Creator, PC Stitch тощо.

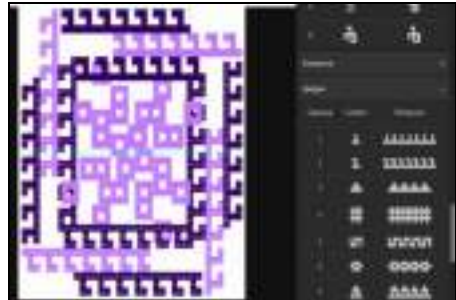
Розглянемо сервіс Ornament Name (<https://ornament.name>) – це сервіс для створення унікального національного українського орнаменту. Це зручний для кожного онлайн-конструктор, який розроблений для людей всіх рівнів і зручний для використання на пристроях всіх типів. Прикрашаючи свій одяг або аксесуари вишивкою, ви особисто вкладаєте в неї необхідний зміст (ім'я, країну, сузір'я, почуття, музику, тварин тощо).

Так, на рисунку 1 у символах зашифровані слова і цифри: жіноче ім'я Наталія (рис. 1 а) та 2022 рік (рис. 1 б).

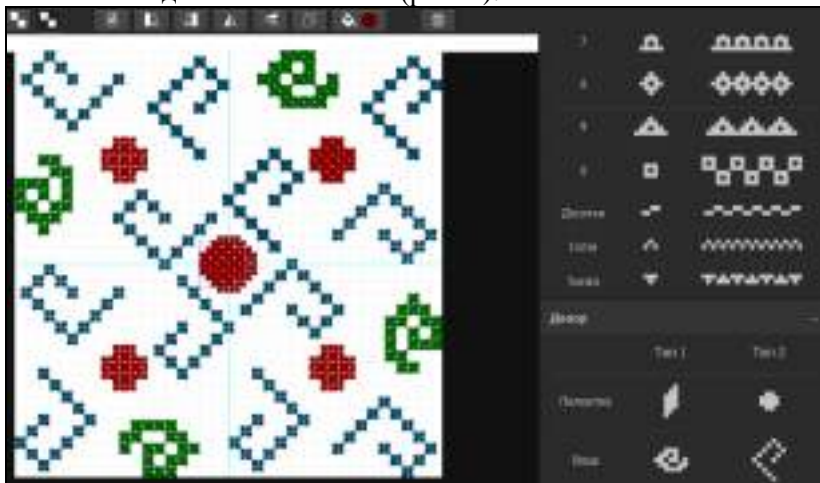
а)

б)

Рис. 1. Використання літер (а) і цифр (б) у створенні орнаменту вишивки

Окрім використання літер і цифр можна застосувати символи «вода» та «пелюстка» (рис. 2).

Рис. 2. Використання декоративних символів у створенні орнаменту

Також зазначимо, що перед роботою із сервісом та створенням своєї унікальної вишивки, варто ознайомитися із правилами побудови орнаменту, щоб надалі орнамент можна було легко роздрукувати й вишити. Такі правила дуже добре описані у представленому сайті в розділі «Інструкція».

Окрім того, на сайті розміщено понад 7 тисяч готових орнаментів, які поповнюються щодня і є можливість додати свій орнамент, а також фото вишитої речі.

Ще один сервіс – «Текстова вишивка» (<https://vyshyvka.ukrzen.in.ua/>) – допоможе миттєво згенерувати ваше ім'я у готову вишивку. Вам достатньо зазначити ім'я або набір слів у відповідному віконці програми, обрати один з 4 алгоритмів генерації, та один з трьох варіантів відображення із запропонованих за допомогою відповідних клавіш, а далі натиснути «Вишити». В результаті ви отримаєте орнаментальну композицію. Алгоритм кодування даної програми ґрунтується на книзі Володимира Підгірняка «Текстова вишивка».

Таким чином, використання сучасних технологій, зокрема, сервісів по створенню вишивки, спростить процес створення орнаменту, дозволить переглянути вигляд готової речі, а також скоротить час на виготовлення вишиванки, яка підкреслить вашу індивідуальність.

Список використаних джерел

1. Вишиванка // Словник української мови : у 20 т. К. : Наукова думка, 2010-2020.
2. Вишивки // Енциклопедія українознавства. URL : <http://izbornyk.org.ua/encycl/euii022.htm>
3. Жайворонюк В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. Київ: Довіра, 2006. 703 с.

Дудка Алла Миколаївна
кандидат філологічних наук, викладач,
Стамбульський університет, Туреччина.

СИМВОЛКА МОТИВІВ ТУРЕЦЬКОЇ ВИШИВКИ

Символіка візерунків української вишивки містить у собі код нації, оскільки кожен колір, символ та орнамент у своєму задумі мав окреме сакральне значення та передавався поколіннями як джерело знань про картину світу українського народу в її константах та трансформаціях. Тому українська вишиванка як продукт матеріальної праці стає цінним джерелом культурологічних відомостей багатовікової української історії. Так само і в культурі Туреччини знаходимо багато спільних мотивів та символів з українською вишивкою, які використовувалися для декорування предметів побуту та одягу, і також мали своє сакральне значення. Це дає широкий простір для компаративних досліджень за культурології та етнографії тощо, а також дає ключ до розуміння головних духовних цінностей, які будували картину світу турецького та українського народів.

Завдання дослідження – проаналізувати значення основних мотивів та символів, що використовуються в турецькій традиції вишивання. Проблемами тематики, стилю, техніки та мотивів вишивки різних регіонів Туреччини в наші дні займаються такі турецькі вчені, як: Arda (2015), Özsan (2014), Alyüz (2007), Erdoğan (2006), Özşahin (2014) та інші [7].

У турецьких вишивках 16-19 ст., у зразках, що дійшли до наших днів техніки обробки поділяються на п'ять груп за видами застосування голки, що залежало від використовуваної тканини та мети. Здавна візерунками в Туреччині оздоблювали вироби домашнього текстилю, такі як: серветки, макраме, хустина, хустка, рушник, одяг тощо, а також предмети архітектури. Слід підкреслити, що традиційна турецька краса в мистецтві знаходить своє місце в простоті та природності: беручи основні символи та мотиви з природи та з духовного життя людини, найдавніші майстри інтерпретували це на свій смак (враховуючи, звісно, й регіональні особливості), при цьому

не порушуючи споконвічних законів природи та релігії [4, с. 71]. Таким чином, із найдавніших часів турецькі вишивки, а саме символи та мотиви передавали уявлення людей про природу, релігію, їхні вірування в потойбічне життя. Мотиви, які побутували за часів Османської імперії, згодом поширилися й у Європу, зберігаючи символіку своїх значень. Ось основні із них:

1. Дерево життя та змія.
2. Квіти.
3. Фрукти з насінням та кинджал.
4. Елементи архітектури.
5. Фігури тварин.
6. Мотиви «лихого ока», «пристріту».

1. *«Дерево життя»*. Цей мотив використовувався починаючи від найдавніших турецьких племен Східного Туркестану, Середньої Азії, шумерів, хеттів, греків, візантійців, сельджуків до Османської імперії та пов'язаний із анімізмом, тобто віруванням людей в те, що усі неживі предмети мають душу. Дерево вважали священним: воно має душу, святий дух, який слід поважати. У тюркських народах дерево означає зв'язок людини з природою, саме тому його мотиви використовували для оздоблення як звичайних будинків в Анатолії, так і особистих речей султанів. У шаманізмі центральноазіатських турків дерево, біля якого чатують змії або лев, розглядалося як центр життя, що оберігає людей від злих духів та об'єднує небо із землею. Пташки на вітах дерева означали ненароджені шаманські духи.

Символ «дерево життя» складається із трьох основних компонентів у їхньому взаємозв'язку та переплетенні:

- безсмертне життя
- об'єкт, який захищає це дерево (змія, лев, дракон)
- елемент, що містить воду (це може бути птах, вода, чаша з водою, виноградна лоза, вогонь) .

Дерево життя (Пешкір з кипарисом), вишивка шовком по бавовняній тканині. Кінець 18 ст. Баликесир.

Дерево життя (кипариси і птахи). Виконано на бавовні шовковими нитками кінець 18 ст. Бергама.

2. Квіти.

Багата природа Туреччини вплинула на те, що й у вишивці неодмінним елементом декору завжди була рослинність, а особливо квіти. У мотивах вишивки 18-19 століть часто помічаються західні впливи, хоча домінують і релігійні ісламські мотиви. Людина є творінням Бога, як і сад, в якому квіти є мудрістю людською. Наприклад, квітка жасмину – це дочка пророка Фатіма; троянда та її аромат утілюють божественну красу Мухаммеда. Відповідно, біла троянда належала Пророку, а червона троянда зроблена з поту Гавриїла, коли він підноситься. Крім релігійного значення, троянди також використовувалися як квітка удачі, символ життя, радості, щастя і любові. У 18-19 століттях найпоширенішими квітами у вишивці були гвоздики, троянди та тюльпани, гіацинти, фіалки, конвалія, жоржини, фуксія, лілія, жасмин, мак і різні фруктові квіти (весняні гілки).

Традиція зображення тюльпану, зокрема, і у вишивці, походить ще від часів султанства Ахмеда III (1718-1730 рр.), які в історії мали назву «Ера тюльпанів». Тюльпан символізує

швидкоплинну красу в житті, а зараз є символом Стамбула, краси та елегантності.

Традиція зображення тюльпану, зокрема, і у вишивці, походить ще від часів султанства Ахмеда III (1718-1730)рр., які в історії мали назву «Ера тюльпанів». Тюльпан символізує швидкоплинну красу в житті, а зараз є символом Стамбула, краси та елегантності.

Троянда, Тюльпан, Гвоздика,
Гіацинт, Волошка. Кінець 18 ст.

Гвоздика. Шовк на бавовні.
Перша половина 19 ст. Кютахья

Таким чином, мотиви вишивки в турецькій традиції мають своє глибоке культурологічне й релігійне коріння. Охарактеризовані вище та інші зазначені мотиви знаходять свої відмінності в символіці їхньої інтерпретації в українській культурі, що дає перспективу подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Akbil, Fatma (1970), Türk El Sanatlarından Örnekler, Milli Eğitim Bakanlığı Topkapı Sarayı Müzesi Alay Köşkü Prof. Kenan Özbel Koleksiyonu, Akademi yayınları, İstanbul.
2. Akşin, S. (2006). Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesinde Yer Alan Ülker Mumcuk Müzesindeki Geleneksel İşlemeli Ürünlerin Değerlendirilmesi Ve Eğitime Katkısının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 25.

3. Berker, Nurhayat, (Eylül 1980) “Türk İşlemelerinde Semboller”, Sanat Dünyamız Dergisi, Sayı 20.
4. Pınar O. 18.y.y ve 19.y.y türk işleme motiflerinde sembol dili ve sembolizm içerikli yeni yorumlar (Yüksek Lisans Eser Metni), İSTANBUL- 2011.
5. TDK. (2005). Türkçe sözlük. İstanbul: Akşam Sanat Okulu Matbaası.
6. Türkoğlu, Sabahattin (2002), Tarih Boyunca Anadolu’da Giyim Kuşam, İstanbul.
7. Özlem Çelikten Kayhan (2020). Bolu müzesinde bulunan türk işi işlemeli ürünlerin özellikleri. Ankara Hacı Bayram veli Üniversitesi lisansüstü eğitim enstitüsü.

Дутчак Інна Григорівна
кандидат історичних наук, доцент,
старший науковий співробітник
Чернівецької філії державної наукової установи
«Інститут модернізації змісту освіти»

STEAM І ДОСЛІДНИЦЬКА КРАЄЗНАВЧА РОБОТА У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ПРОЄКТУ З ВИКОРИСТАННЯМ ОРНАМЕНТІВ ГЕОРГІЯ ГАРАСА)

Які особливості STEAM підходу?

STEAM (від англ. Science – природничі науки; Technology – технології; Engineering – інжиніринг, проектування, дизайн; All / Arts – всі решта (мистецькі, гуманітарні та соціальні науки); Mathematics – математика) – інноваційний підхід до навчання, який є вищим рівнем розвитку STEM і доповнює його шляхом залучення до вирішення практичних завдань гуманітарних, творчих, мистецьких та інших галузей (дисциплін навчального плану). Такий комплексний підхід – STEAM, коли технічні дисципліни поєднуються з творчістю, допомагає пробудити в учня (вихованця) інтерес до навчання.

Основна мета STEM/STEAM-освіти – розвиток творчого мислення, навичок використання інженерного підходу до розв’язання реальних завдань, розуміння важливості дизайну, усвідомлення ролі технологій у їхньому вирішенні.

Під «А» («мистецтвом») (All/Arts) усе частіше розуміють розвиток творчого сприйняття, навчання основам моделювання і художньо-технічного проектування, що дає змогу не тільки зробити освітній процес більш розмаїтим і насиченим, але також додатково підштовхнути учнів до креативного розв’язання поставлених завдань, використання принципів естетики та емоційного інтелекту.

Проект «Мої Чернівці» орієнтований на будь-яку вікову категорію. Умовно візьмемо 7-9 класи (для того, щоб показати можливість інтеграції шкільних навчальних предметів) тривалістю від одного до двох місяців, охоплює такі навчальні предмети: математика, інформатика, основи економіки, історія,

образотворче мистецтво, естетика, за кількістю учасників він є груповий, а за типом – дослідницький, творчий, пізнавальний, практичний.

Тематичне питання: мої Чернівці – рідне місто!

Для більшості з нас – рідне та звичайне, але і досі незвідане. Ми постійно змінюємося: щодня, щомісяця, щороку, а чи змінюються наші Чернівці? Якою була вулиця Українська в минулому? В молодості наших батьків? Чи є зміни? Що можемо змінити ми?

Мета та задачі проєкту: зацікавлення учнів вивченням історії рідного міста; об'єднання учнів однією цікавою спільною ідеєю; виховання в учнів інтересу до вивчення різних навчальних предметів; реалізація наскрізних ліній «Підприємливість і фінансова грамотність» та «Громадянська відповідальність» через роботу в проєкті; вироблення в учнів практичних дизайнерських навичок; розвиток естетичних навичок: здатності бачити красу навколишнього світу, готовності зберігати її; створення за допомогою сучасних програм макету оздоблення та презентації проєкту; формування в учнів умінь працювати з інтернет–ресурсами, додатковою літературою, іншими джерелами.

Необхідне устаткування, приладдя та витратні матеріали: фотоапарат, комп'ютер, сканер, принтер, інтернет, процесори Microsoft Office (Word, PowerPoint, Publisher, Fotoshop CS-5)

Очікувані продукти: Комп'ютерна презентація.

Етапи роботи над проєктом: 1. Підготовчий етап – планування проєкту; обговорення та постановка цілей. 2. Збір історичних та сучасних матеріалів для проєкту. 3. Систематизація та аналіз матеріалів для проєкту, редагування; створення фотоколажу; написання історичних довідок. 4. Створення макету оздоблення та обчислення вартості проєкту. 5. Презентація напрацювань проєкту.

Учасники одержують завдання, об'єднуються в групи: I група «Історики»; II група «Дослідники»; III група «Архітектори» та «Математики»; IV група «Дизайнери»; V група «Економісти»; VI група «Комп'ютерні художники».

«Історики» – проводять пошукову роботу; збирають матеріал про вулицю Українську за двома напрямками: екскурс в минуле (походження назви вулиці та її зміни протягом часу); сучасний портрет (реконструкція вулиці в наш час; заходи, що проводились на вул. Українській), а також здійснюють написання історичних довідок.

«Дослідники» – збирають матеріал про оздоблення міст та вулиць України, підбирають можливі варіанти одоблення; група висунула пропозицію вибрати для оздоблення вулиці Української орнаменти Георгія Гараса – художника-орнаменталіста, який працював на основі буковинського орнаменту (до Всесвітнього дня вишиванки) та розробити відповідний проєкт макету.

«Архітектори» та «Математики» – знаходять план благоустрою вулиці Української та обчислюють площу вулиці, яку буде запропоновано розфарбувати, використовуючи вказаний масштаб (1:500); на плані: довжина – 69 см; ширина: 33 см; у дійсності: довжина – $69 \cdot 500 = 34500 \text{ см} = 345 \text{ м}$, ширина – $33 \cdot 500 = 16500 \text{ см} = 16,5 \text{ м}$, площа – $345 \cdot 16,5 = 5692,5 \text{ м}^2$.

«Дизайнери» – працюють під гаслом «Від історії та геометрії до творчості»; обирають малюнок для створення макету оздоблення; за допомогою програми Fotoshop наносять малюнок на фото частини вулиці Української.

«Економісти» – підраховують кількість плиток різного кольору для викладання одного фрагменту малюнка (жовта – 741 шт. (66,7 м²); червона – 2036 шт. (183,2 м²); синя – 1696 шт. (152,6 м²)); обрахувавши, що одним фрагментом малюнка можна розфарбувати частину вулиці площею 402.5 м², а площа вулиці становить 5692,5 м², визначають, що загальна кількість плиток різного кольору має становити: жовта – 10478 шт. (943,1 м²), червона – 28789 шт. (2590 м²), синя – 23981 шт. (2157,8 м²); знаходять відомості про вартість матеріалів і роботи; аналізуючи відомості про склад та властивості різного виду фарб для плитки, приходять до висновку, що краще вибрати фарбу на гумовій основі; до складу такої фарби входять акрилові полімери, які роблять плитку більш довговічною і зносостійкою; основні її переваги: еластичність; стійкість до зношування та шкідливих атмосферних впливів; пожежна

безпека; естетичні якості гумової фарби: різноманітність колірної палітри, утворення захисної плівки після висихання фарби; визначають вартість фарби (фарба гумова Farbe RAL3020 819,80 грн/шт за банку вагою 6 кг, витрата: 100-200 мл/кв; вибравши витрати в середньому 150 мл/м², обчислюють, що для покриття фарбою плитки загальною площею 5692,5 м² необхідно 853875 мл≈854л фарби, тобто приблизно 143 банки фарби, з них жовтої – 24 банки, червоної – 65 банок, синьої – 54 банки, загальна вартість фарби складе приблизно 117231 г).

«Комп'ютерні художники» – вчать комбінувати текст і зображення, створюють презентацію в PowerPoint.

Очікуваний результат проекту: учні та педагоги будуть об'єднані через спільні зусилля у процесі пошуку матеріалів для проекту однією цікавою спільною ідеєю; зросте інтерес молоді до вивчення історії загалом і, зокрема, історії свого міста; учні побачать практичне спрямування навчальних предметів; отримують навички дизайнерського мистецтва, економічних розрахунків, підприємливості та фінансової грамотності.

Загалом, якщо оцінювати перспективність інноваційний підхід до навчання, то саме STEAM може адекватно та ефективно відповісти на виклики не тільки сьогоdnішнього дня, але і майбутнього.

Значна частина робочих процесів уже зараз піддається автоматизації, а в майбутньому, як пророкують аналітики, дедалі більше професій потраплятиме в зону ризику, зникатимуть одна за одною, – їх замінятиме штучний інтелект.

Але серед небагатьох навичок, які в прогнозованому майбутньому витримають натиск штучного інтелекту, залишаються емпатія і емоційний інтелект.

Розуміння потреб людини і творче переосмислення питань, які стоять перед нами, – прерогатива фахівців, які знайомі з гуманітарними аспектами розвитку особистості, творчістю, мистецтвом, філософією.

Список використаних джерел

1. Антонюк-Гавришук Є. Вишивана веселка над Чернівцями: [виставка в краєзнавчому музеї Г. Гараса]. *Буковинське віче*. 2008. 10 жовтня.

2. Гусар Ю. Дивосвіт орнаменту: [про Георгія Гараса]. *Буковинське віче*. 2010. 3 лютого (№ 8). С. 4.

3. Гусар Ю. Вашковецький класик орнаментального дива: [31 січня — 40 років з дня смерті художника орнаменталіста Георгія Гараса]. *Буковинське віче*. 2012. 27 січня (№ 4). С. 4.

4. Що таке STEAM і з чим його «ідять» в Україні? Електронне видання. URL : <https://edpro.ua/blog/shcho-take-stem-v-ukraini-i-z-chym-yogo-yidjat>

5. Що таке STEAM-освіта і чому вона така популярна? Електронне видання. URL : <https://life.prawda.com.ua/columns/2019/03/26/236224/>

6. STEAM-освіта – світовий тренд, що прийшов до України. Електронне видання. URL : <https://liko-school.kiev.ua/zmi-pro-nas/190-steam-osvita-svitovy-trend-shcho-pryishov-do-ukrainy>

Заремба Людмила Василівна
науковий співробітник Чернівецької філії
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ, ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ЗЗСО З МОВАМИ ВИКЛАДАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

«Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується».
(В. О. Сухомлинський)

Драматичні й навіть трагічні події останнього часу спонукають до переосмислення та змін пріоритетів. Важливим є формування якостей особистості, що характеризуються ціннісним ставленням до суспільства, держави, самої себе та інших, природи, праці, мистецтва. Щоб кожен навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню миру й злагоди в суспільстві.

Життєві реалії акцентують увагу на принципах рівноправного співіснування різних форм культурного життя національних меншин України, на загальнолюдських цінностях, що виховують у суспільстві толерантність, повагу до інших поглядів, культур, релігій, уміння спілкуватися й адаптуватися в полікультурному середовищі. Саме тому сьогодні набувають особливої гостроти та надзвичайної важливості питання надання широких можливостей представникам усіх етносів для пізнання своєї історії, традицій, мови, культури, формування власної національної гідності. І через пізнання власної історико-культурної спадщини – здатність пізнати глибинність взаємозв'язків кожного з них з українською нацією, її державою,

переконатися, що саме українська незалежна, суверенна держава охороняє національні права всіх її громадян.

В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму та утвердження національних цінностей.

Основними складовими національно-патріотичного виховання є:

- громадсько-патріотичне,
- військово-патріотичне,
- духовно-моральне виховання.

Відповідно до Стратегії національно-патріотичного виховання затвердженої указом президента України № 286/2019 від 18 травня 2019 року індикаторами ефективності національно-патріотичного виховання мають стати, зокрема:

збільшення відвідуваності закладів, що популяризують культурні та національно-мистецькі традиції Українського народу, а також експозицій музеїв, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України;

підвищення серед громадян України та представників світового українства рівня знань про видатних особистостей українського державотворення, визначних українських учених, педагогів, спортсменів, військових, підприємців, провідних діячів культури, мистецтв, а також духовних провідників Українського народу;

збільшення кількості глядачів на переглядах творів кіномистецтва, що розкривають героїчне минуле та сьогодення Українського народу, його боротьбу за незалежність та територіальну цілісність;

розширення сфер застосування української мови;

збільшення частки україномовного інформаційного та культурного продукту;

збільшення кількості громадян, які подорожують в інші регіони України;

збільшення кількості і якості культурних продуктів, спрямованих на національно-патріотичне виховання;

збільшення кількості і якості соціальної реклами з питань популяризації національно-патріотичного виховання;

забезпечення проведення конкурсів з визначення проєктів національно-патріотичного виховання, розроблених організаціями громадянського суспільства, для реалізації яких надається фінансова підтримка з Державного бюджету України та місцевих бюджетів;

Учасники освітнього процесу мають безпосередній зв'язок з тим, що відбувається в країні: їхні батьки мобілізовані й захищають Батьківщину, працюють волонтерами, беруть участь у громадських акціях та ін. Варто надавати дітям чіткі й зрозумілі пояснення, не давати нездійснених обіцянок, а головне утримуватися від коментарів, спрямованих на підривання національної безпеки чи руйнацію національної єдності в державі. Натомість потрібно розповідати учням, що держава і громадянське суспільство роблять усе можливе для відновлення миру та порядку в країні, відбиття зовнішньої агресії проти України, що лише в національній єдності та національній гідності наша сила й незламність

Досвід державної політики впродовж усіх років незалежності України свідчить про необхідність приділення особливої уваги сфері національно-патріотичного виховання, що є невід'ємною складовою забезпечення національної безпеки України .

Національно-патріотичне виховання в ЗЗСО з мовами викладання національних меншин – це гнучка саморегулююча система, яка оперативно реагує на національні, освітньо-культурні, суспільні та інші потреби особистості дитини. Кожне заняття, навчально-виховний захід - новий крок в пізнанні учасниками освітнього процесу не лише свого народу, своєї країни, але й себе самої як частини України.

Результатом патріотичного виховання має бути сформованість почуття патріотизму, яке означає прояв особистістю любові до свого народу, поваги до українських традицій, відчуття своєї незалежності до України, усвідомлення спільності власної долі з долею Батьківщини.

Список використаних джерел

1. Загородня А. Сучасне розуміння патріотичного виховання молоді. URL: www.tme.uomo.edu.ua/docs/10/6.pdf .
2. Демешкевич В.А. Особливості патріотичного виховання молоді в контексті розвитку сучасного суспільства. URL: www.managment.kr.sch.in.ua/naukovo-praktachna_internet-K.
3. Про стратегію національно - патріотичного виховання дітей та молоді на 2020-2025 роки: Указ Президента України від 18 травня 2019 р. № 286/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#n15>
4. Бех І.Д., Чорна К.І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. 48 с.

Кінащук Аліна Вікторівна
вчитель початкових класів
Коровійський ліцей
Чернівецької міської ради, Україна

ВИШИВКА ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ КОРОВІЙСЬКОЇ ВЕСІЛЬНОЇ ОБРЯДОВОСТІ

Щоб по – справжньому пізнати свій край, свій народ, необхідно вивчати історію, мову, культуру. І не тільки культуру, що створена талановитими архітекторами, художниками, музикантами, акторами, письменниками, вченими, але й ту, що впродовж багатьох століть творилася й плекалася в народному середовищі, передавалася від покоління до покоління, безперервно розвивалася і водночас зберігала певні стійкі риси, які утверджувалися, поширювалися, ставали традиційними.

Вишивка – один з масових і найбільш улюблених видів народного мистецтва. Вона є складовою частиною народного костюма, активно використовується в сучасному одязі, надаючи йому своєрідності й неповторності. Вишивка супроводжувала людину протягом усього її життя. Так вишивка стала невід'ємним атрибутом весільних обрядів у Коровії.

Важко уявити Коровійське весілля без вишивки. Вона активно використовується в сучасному весільному одязі, надаючи йому своєрідності й неповторності. Вишивкою прикрашають вбрання наречених, рушники. Сучасне вишите весільне вбрання дещо відрізняється від минулого, воно стало більш модернізованим, стильним, але сама техніка виконання бере початок ще з сивої давнини.

Усім відомо, що весілля складається з кількох етапів. У кожному з них українська національна вишивка має своє визначне місце. На жаль, зараз зменшилася значущість національних костюмів на весіллях, адже в минулому чим розкішнішим був костюм, тим заможнішою вважалася наречена. Вишитим був навіть її головний убір. Замість вельона або віночка, пізніше голову нареченої покривали спеціальним домотканим білим рушником. [1, с.94]

Весілля розпочиналося із заручин. Опісля, за 2-3 місяці, відбувалося сватання – перша зустріч представників молодого з молодою та її батьками для досягнення згоди на шлюб. Це дійство в Коровії називають «слово», тобто договір про день весілля.

Старший староста накривав рушником хліб, клав на нього руку дівчини, зверху – руку хлопця і перев’язував їх рушником. Після цього ритуалу молода перев’язувала старостів рушниками, а всіх присутніх обдаровувала хустками, полотном або сорочками. [1, с.95]

Після заручин майбутня наречена одягала спеціальний паперовий віночок і могла носити спідницю, а не горботку, якщо мала.

Наступний важливий етап весілля – пошиття барвінкового вінка. Шиють його в четвер перед святом. Традиційно всі одягають вишиті сорочки. Запрошують весільних музикантів, свашок. Наречена обов’язково повинна одягнути святковий вишитий одяг, адже це відповідальний і важливий день. Вишитий костюм говорив про заможність молодої.

На стіл кладуть святі образи, вишиті рушники і під мелодійні співи шиють барвінкові віночки молодцям. Пошиті віночки молодого і молодої кладуть на калачі. Ці віночки вважаються оберегом сім’ї.

У неділю відбувається головне дійство – обряд весілля. Традиційно вся родина, гості, свашки, дружби і дружки в цей день одягають вишитий одяг. Велику увагу приділяють вишиванкам вінчальних батьків, адже їхня роль на весіллі одна з найголовніших.

Другий день, або «поправка», є заключною традицією весільного святкування. У цей день наречена одягнена в національний одяг, голова покрита хусткою, яка була на плечах нареченої під час вінчання.

Традиційне коровійське весілля завжди відрізнялося своєю пишністю, урочистістю, колоритом та, звичайно, прекрасними традиціями. Та жодне весілля не обходиться без найголовніших атрибутів – рушника, короваю, тайстри та сучасної української вишиванки.

Оздоблення сучасних сорочок виділяється логічністю розташування, особливим багатством вишивальних технік. Композиції весільних вишивок різноманітні, їх розміщення будується за чітко продуманою схемою. Зараз є багато можливостей для декоративного оформлення вишивкою. Усе залежить від творчості та уяви майстрині.

На традиційних коровійських сорочках переважають рослинні орнаменти. У основі рослинного орнаменту лежить прагнення принести у вишивку красу природи. В оздобленні сорочок часто використовуються такі мотиви, як «виноград», «хміль», «дубові листи», «барвінок», «троянда», «рожа», «ружа», «хрещата ружа» та ін. Одним із вельми поширених орнаментів у Коровії стає мотив «виноград» («виноградна лоза», «горішками виноград» тощо), який і досі є досить популярним.

Рушник з давніх-давен символізував не тільки естетичні смаки, він був своєрідною візиткою, а якщо точніше – обличчям оселі, відтак і господині. За тим, скільки було рушників і як вони були вишиті, складалася думка про жінку, її дочок. У кожній родині, коли піростала дівчина, скриня мала повнитися рушниками. [1, с.99]

Дати рушники традиційно означало готуватися до одруження, а кульмінацією весілля, власне, закріпленням шлюбу, було «стати на рушник».

Вишитий весільний рушник немов би «програмує» майбутнє життя сім'ї. Для цього існує одна дуже важлива умова – людина, що вишиває, повинна знати зміст символів, має бути сама доброзичливою і вишивати його з добрими намірами.

Згідно з давніми канонами, перед вишиванням рушник умовно ділили на три частини: дві третини, з обох країв рушника- вишиваються, а середина завжди обов'язково залишається чистою. Вільна від візерунку частина уособлює зв'язок з космосом.

У будь-якому орнаменті весільного рушника обов'язково має бути присутній знак, що за формою нагадує хрест. Він може бути як вишитий окремо, так і вплетений в композицію. Цей знак магічний. Він благословляє пару на утворення сім'ї.

Тайстра – ще один з головних атрибутів гардеробу жителів нашого села. У минулому ці торбини були призначені

для перенесення речей. Тайстри були великими за розмірами і не дуже пишними та яскравими. Для пошиття буденних тайстр використовувалося полотно, виткане з ниток двох-трьох кольорів у вигляді смуг, що чергуються. «Святошні» тайстри заповнювалися дрібними геометричними мотивами. Більшість майстрів прикрашали ці тайстри квітковими і рослинними мотивами. Вони теж мали ужиткове призначення. Наші діди й прадіди ходили з ними до церкви на весілля. Ця традиція в Коровії збереглася й до сьогоднішнього дня. [1, с.91]

Весілля – стародавній звичай, що являє собою унікальне дійство з елементами театральності. З кожним роком в Коровії збільшується кількість молодих людей, які вирішили організувати своє весілля в українському стилі. Сучасні технології дають можливості для різноманітного оздоблення весільних костюмів. Так, наприклад, техніка вишивання бісером зараз є найбільш популярною. У селі є багато майстринь, які займаються цією справою.

І хай змінюються люди і смаки, незмінним символом Коровійського весілля залишається яскрава вишиванка.

Список використаних джерел

1. Коровія – моя батьківщина / упоряд. О.Намака, О. Лупуляк. Чернівці : Друк Арт, 2018. 128 с. ; іл.
2. Кожолянко О.В. Запрошення на весілля як елемент весільної обрядовості населення Буковини кінця ХІХ – початку ХХ ст. *Питання стародавньої, середньовічної історії, археології та етнології*. Т.2.(18).Чернівці: Прут,2004.С. 192-204.
3. Кожолянко О.В., Шепенюк В.В. Обмін дарами між молодими як елемент весільної обрядовості українців Буковини. *Буковинський історико-етнографічний вісник*. Вип. 6. Чернівці: Прут, 2004. С. 185-189.

В роботі використані розповіді про весільні звичаї, обряди та атрибути, записані від жителів с. Коровія:

Кінащук Аліни Вікторівни, 1991 р.н.

Кішкан Марії Іванівни, 1950 р.н.

Кнещук Лікерії Несторівни, 1941 р.н.

Чимчинської Валентини Іванівни, 1948 р.н.

Чимчинської Оксани Іванівни, 1978 р.н.

Ковальчук Інна Владиславівна
кандидат педагогічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, Україна

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИШИТОГО РУШНИКА

Українська вишивка супроводжує усе життя народу. У ній відображена історія зародження нації, її вірування, сподівання та надії, розчарування та тривоги. Символізм вишитого рушника оспіваний в усній народній творчості. Рушником витирали втомлені після роботи руки, устеляли дорогу молодят, пеленали новонароджену дитину, благословляли дітей на далеку та щасливу дорогу, відправляли покійника у вічне життя. Залежно від призначення рушника на ньому вишивали кольорові узори. Червоний колір вишивки символізував радість, а тьм'яні смуток чи журбу. Були рушники й для особливих подій вигаптувані золотом.

Рушники були різні за розміром та оздобленням. Довжина вишитого рушника залежала від його призначення. Часто рушники символізували єднання Божого, природного та людського. Вважалося, нормою мати у кожній хаті вишитий рушник. Орнаменти рушника були різні. Часто орнамент залежав від регіону у якому виготовляли рушник. Та незмінними його елементами були природні та географічні орнаменти та узори. До XIX століття орнаменти рушника були бідні. Увага приділялася власне полотну та невеликому художньому оформленню. Та уже з середини XIX століття рушники набирають більш насичених барв і узорів. Дослідники усної народної творчості підмічають, що у кожному рушнику були вишиті сподівання та надії його автора. Практикувалося серед українців і колективне вишивання рушника. Така форма вишивки залежала від проблеми, що турбувала жінок: хвороба, війна, відсутність пари. Вишивали такі рушники мовчки у непарній кількості жінок. Концентрація енергетики наділяла рушник магичною силою.

Магічності рушнику надавала і технологія вишивки. Спочатку брали шмат тканини, але не зшитий, щоб не обрізати

бажання. Вуглинкою наносили на нього узор. Починали з четверга, бо за стародавніми уявленнями Перун давав сильне покровительство тому хто вишивав. Коли залишали роботу до наступного разу то полотно акуратно складали, щоб доля велася до ладу. Вишивку наносили знизу угору та ніколи не переробляли зроблену роботу, бо не можна повторити день, що минув.

Цінувалася вишивка, що була однаковою як з видимого для людського ока так і з невидимого боку. Видимий бік символізував те що бачать люди, а невидимий думки та очікування.

Символізм рушника розповідав про світогляд людини, що вишивала рушник. Головними узорами були: «Дерево Роду» або його іще називали «Дерево Життя», «Вазон». Цей орнамент символізував прояви Всесвіту з його нескінченністю та розмаїттям. У цьому узорі поєднувалося матеріальне та духовне: матеріальне у вигляді коріння та старих гілок, а духовне у вигляді молодих пагонів. Найчастіше на дереві була непарна кількість гілок, переважно три. Квіти символізували сучасне життя а пагони майбутнє. Часто дерево вишивалося у горщику, що символізував першопредка. Не менш популярною на рушниках була вишивка таких оберегів як голуби, коні чи півники.

Рослинні мотиви розкривалися через вишивку калини, що символізувала красу, цнотливість, материнство, любов, багатство. На чоловічих сорочках вишивали плоди та листя дуба, як символ міцності та довголіття. Захист від злого ока мав забезпечити мак на рушнику, а сімейне щастя – виноград. Вишивка серця на рушнику гарантувала щасливе сімейне життя.

Сакральністю вирізнялися також географічні орнаменти: ромб, квадрат, коло, ромб з крапкою. Так ромб символізував єднання неба і землі, квадрат – поле, коло – сонце, ромб з крапкою засіяне поле. Шеврони повернуті вершиною вгору символізували жіночу сутність, донизу – чоловічу. Зигзаги на рушнику нагадували про плинність часу та й віку людини в цілому. Хрест слугував оберегом від злих духів.

Сучасна молодь також полюбає займатися вишиванням. Майже у кожному центрі дитячої та юнацької творчості є гуртки вишивки. На заняттях старші досвідчені майстрині передають свою майстерність молодим людям. Навчають їх не лише

вишивати, але й пізнавати історію українців. Емоційні розповіді про вишивку формують патріотизм, сприяють пізнанню духовної культури народу, його традицій та обрядів.

Цінує народ тих, хто вкладає у це мистецтво душу та час. Знаними вишивальницями є Данієла Іванюш, Леся Демчук, Юля Гончарова, Таня Зез, Олена Даніва, Віка Оліярчук, Майя Юркевич, Вікторія Кривоніс. Усі вони навчилися вишивати від старших членів родини. І з гідністю це мистецтво передають іншим. Зокрема, завдяки їх старанням організовано проекти, видання з узорами, майстер-класи для початківців.

Свято вишиванки стимулює українців іще раз згадати своїх предків до дванадцятого коліна, дістати з бабусиної скрині родову вишиванку та рушник, розказати своїм дітям історію роду та народу і сподіватися що вони перекажуть її своїм онукам. Тому поки жива така традиція буде жити й український вишитий рушник як символ, як надія, як талісман, як жива історія предків.

Напевне, з особливою трепетністю, дістають український вишитий рушник у діаспорі. Тут він набуває нового значення. Цей кусок тканини слугує містком між чужиною і домом. У всіх хто покинув батьківщину на те була своя причина, але той хто забув свою культуру не може бути щасливим. Тому українці діаспори плекають свою культуру у чужині. Вони читають Тараса Шевченка, танцюють «Гопак», і так як на Україні благословляють своїх дітей на щасливе сімейне життя хлібом-сіллю на вишитому рушнику. Тримають цей клаптик тканини над образом до якого щодня моляться про силу, віру, впевненість і звичайно про те, щоб мати можливість відвідати рідну домівку за життя. А вишивка нагадує їм про те, що самі сокровенні бажання обов'язково здійснюються.

Костащук Оксана Іванівна
кандидат педагогічних наук, асистент
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, Україна

СИМВОЛІЧНА МОВА ОРНАМЕНТІВ БУКОВИНСЬКОЇ ВИШИВКИ

На сучасному етапі розвитку України, одним з найважливіших факторів збереження ідентичності українського народу та його самобутності – є відродження, збереження унікальних національних традицій та культури. Українську народну культуру сьогодні репрезентують такі види мистецтва, як гончарство, килимарство, писанкарство, та, звичайно, українська традиційна вишивка.

Вишиванка – це символ приналежності до свого роду та нації. Для кожного свідомого українця, вишиванка – не просто одяг, це щось дуже особливе, рідне, це одяг нескорених, сильних духом людей. Вишиванка – це символ, що оберігає та захищає нашу ідентичність, це наша історія, душа українського народу. У вишивці зашифровано наш генетичний код.

Символізм орнаментів вишивки сформувався в ментальності нашого народу здавна, адже кожен куточок мальовничої України мав свої оригінальні візерунки та традиції виготовлення. Кожен регіон України славиться унікальними, неповторними вишиванками.

Відома українська письменниця, етнограф Олена Пчілка, однією з перших почала досліджувати різнобарвні орнаменти української вишивки. Також, ґрунтовні дослідження вишивки, як одного з видів народної творчості, віднаходимо у працях Р.Захарчук-Чугай. М.Селівачов та Т.Ніколаєва цікавилися особливостями орнаментики української вишивки, способами та техніками виконання основних деталей. Особливу увагу народні майстри, такі як Н.Марусик, приділяли вивченню символічної мови орнаментів традиційної буковинської вишивки.

Буковинська вишивка – цінне надбання духовної спадщини українського народу, важливе джерело дослідження його історичної та культурної спадщини. Орнаментальні мотиви

виробів буковинського краю передають нам сакральні знаки та духовні символи культуротворчих процесів.

Буковинська вишивка – «ляпанка» вважається однією з найпопулярніших, вона виділяється розмаїттям барв та орнаментів. Така вишивана сорочка традиційно оздоблена бісером та є справжнім втіленням жіночності та краси. Ляпанка – за кількістю фасонів та орнаментів, вважається найпопулярнішою вишиванкою по всій Україні.

Традиційними буковинськими вишиванками також є сорочки «Дерево життя», «Берегиня» та «Буковинська цирка». Символіка орнаментів цих вишиванок є поєднанням геометричних та рослинних ліній, мережива, блискіток, металевих вставок, золотих та срібних ниток. А відблиск білосніжного шовку у поєднанні з бісером, що нашитий на рукавах та подолах вишиванок – це золота сторінка вишивки Буковини.

Буковинська вишиванка відрізняється не тільки різноманітністю геометричних та рослинних візерунків, але й розмаїттям кольорових композицій, що є поєднанням усіх кольорів веселки. Популярність буковинської вишиванки пояснюється ще й тим, що вони є найважчими в Україні, адже середня вага сорочки вишитої бісером становить десять кілограмів. На Буковині, крім рослинних та геометричних мотивів, використовуються зооморфні, що вишиваються лише гладдю (білою), дрібним хрестиком, крученим швом.

Отже, символічні орнаменти вишивки Буковинського краю доносять до нас елементи прадавніх знаків-символів, які є справді неповторним поєднанням візерунків, яскравих барв, сміливої кольорової гами, та оздоблення бісером як головним елементом оздоблення вишиванки.

Вишивка – це не тільки майстерне творіння золотих рук народних умільців, це скарбниця вірувань, обрядів, духовних устремлень українського народу.

Список використаних джерел

1. Варивончик А. В. Символи народного мистецтва у творчості народних майстрів Буковини та Прикарпаття. *Традиція і культура* : матеріали міжнар. наук. конф. Київ, 16-17 грудня 2005 р. Київ, 2005. С. 9–10.

2. Український народний орнамент: вишивки, тканини, писанки : збрала Ольга Петрівна Косач-Драгоманова (Олена Пчілка). Вип. VIII / вступ. ст. Н. Сташенко, уклад. В. Комзюк, Н. Пушкар. Ковель : Ковельська міська друкарня, 2010. 36 с.

3. Марусик-Жмендак Н. Барви Буковини. Чернівці: Народні джерела, 2006. 150с.

Криган Серафима Герастівна
науковий співробітник Чернівецької філії
Державної наукової установи
«Інститут модернізації змісту освіти», Україна

МИСТЕЦТВО ВИШИВАНКИ ЯК ЗАСІБ ПІЗНАННЯ СВІТУ

Ключові слова: мистецтво, одяг, вишиванка, палітра кольорів, полотно, візерунки, орнамент, традиції.

Актуальність мистецтва вишиванки полягає в тому, що зараз є дуже різноманітна, різнобарвна так як за виконанням, так і за стилем. Існує понад 250 швів, які базуються на 20-ти видах вишивання. Найпопулярнішими є мереження, низь, гладь.[1]. Раніше за орнаментом і палітрою кольорів можна було б дізнатися про сімейний стан, соціальний статус, вік, а зараз – ні (можеш помилятися), тому що є відповідна індустрія та технологія. Вишиванка була, є і буде своєрідною візиткою людини.

Головний пріоритет полягає в тому, що сорочки можуть відрізнитися за фасоном, палітрою кольорів, візерунком. Сорочку із вишитими квітками, наприклад, раніше носили тільки молоді дівчата. Нині ж ця сорочка виконує функцію більше стилізованої, декоративної. Численні дослідження свідчать, що вишиванку почали створювати ще до VI століття, але зразки тієї вишивки не збереглися до теперішнього часу.

Упродовж років наукові дослідження з мистецтвознавства відзначали, що поєднанням кольорів та особливими візерунками на вишиванках відрізняються не лише кожен регіон, а й навіть у межах окремого села.

Одним з найбільш красивих та яскравих видів українських вишиванок є різновид, популярний на Буковині.

У цьому регіоні майстрині виготовляли барвисті вироби, використовуючи для вишивання різнокольорові нитки [2, 3].

Жителі села Магала, Бояни, Топорівка, Рідківці, Молодія, Коровія, Чахор, Волока, Хоречя тощо раніше у вишиванні використовували льняні або конопляні нитки, які фарбували натуральними барвниками в різні кольори, наприклад : синій, темно-зелений (Магала, Бояни), червоний,

вишневий. Сорочки виготовляли з особливою ретельністю, передаючи традиції цієї майстерності своїм дітям чи онукам (наприклад: майстрині Саїнчук С.; Татарчук В. – Магала – Острица; Савка З. – Маршенці). Одяг розшивали геометричними візерунками, у вигляді рослинних, весняних мотивів (наприклад: виноград – Новоселицький р-н; листя дуба – Глибоцький р-н, квіти – Сторожнецький р-н). Через велику кількість кольорів така вишиванка в народі називалася «ляпанка». Окрім квітів й листя, зустрічались інші орнаменти – птиці, крилаті коні, «берегині» тощо. Найдорожчі вишиванки оброблялись та обробляються і зараз золотими або срібними нитками. Деякі моделі повністю вишивалися та вишиваються бісером, тому їх вага інколи досягає 10 кілограмів (наприклад : Волока, Топорівці, Бояни, Магала). Такі вироби були та є доступні тільки заможним сім'ям.

Вишиті орнаментами сорочки відображали систему цінностей, традицій, культури та історії народу. Вишиванка з давніх-давен є основним елементом національного одягу. У вишиванці сакральне значення має все: від ниток, походження тканини до орнаменту, кількості стібків і кольору. Вишивка білим по білому рахується найдавнішою. Але процедура ця була довгою, бо треба було роками вибілювати полотно, щоб воно потрапило до рукоділля.

Мистецтво вишивати сорочку – не просто елемент речі в гардеробу, а й потужний оберіг. Вишивальниці з давніх-давен використовували льон і конопляне полотно. Нитки, зазвичай, вживалися червоні і чорні. Велике значення мало і те, для кого шиється та вишивається сорочка: для дівчинки, хлопчика, жінки або чоловіка. Узори вишивки поділялися на великі групи : геометричні, рослинні, тваринні та антропоморфні (такі, що нагадують людину) орнаменти. Традиційно на жіночому вишитому одязі були – рослинні, а на чоловічому – геометричні. Мистецтвознавці та історики стверджують, що такі сорочки вишивались з любов'ю, на здоров'я та удачу.

Усе це засвідчує, що вишиванка вважається оберегом від усього лихого, що може статися в людському житті. Вишиванка є символом краси та міцного здоров'я, а також щасливої долі. Збереження та продовження вишиванки символізує родину

пам'ять, вірність та любов до сім'ї, до предків. Науковці, дослідники вважають, що народ намагався закодувати щастя, долю, життя та волю в орнамент вишиванок.

Вишиванка займає вагоме місце у матеріальній культурі країни. На вишиваних сорочках відображено їхню історію й історію предків, аби зберегти таке цінне минуле.

У 19-му столітті письменник Іван Франко почав поєднувати вишиванку з європейським костюмом і започаткував своєрідну моду. Сучасники згадували «Де б він не з'являвся, неодмінно привертав увагу своїм піджаком та вишиваною сорочкою поміж пишних комірців та краваток».

У кінці 19 століття про український традиційний одяг заговорила вся Європа. Олена Пчілка в 1876 році видала альбом українських вишивок. Українські орнаменти зачарували тамтешніх модниць, а в Україні розпочалися перші наукові дослідження вишивки.

Повсякденним жіночим та чоловічим одягом було та є сорочка з бавовни або домотканного полотна, яка має простий крій, вузькі вишиті смужки в основі рукава та по його краю. Святковий одяг прикрашається на плечах, по всій довжині рукава, зліва й праворуч на грудях, спині, з боків. Одяг гуцулів відрізняється своїми індивідуальними особливостями. У кожному регіоні поширені власні візерунки. Виконуються різними техніками – хрестиком, гладдю, крученим швом чи низинкою.

Для виготовлення святкового одягу заможних верств населення використовувались та використовуються високоякісні тканини – парча, оксамит, штоф – із чергуванням блискучих і матових елементів орнаменту в стилі ренесансу та бароко. Сучасні готові речі більш стилізовані та використані різні комбінації поєднання сучасних елементів з давніми техніками.

Зараз в тренд сезону елементи вишиванки використовують у своїх колекціях визнанні у світі модельєри та будинки моди.

Сучасні дівчата не всі вишивають собі вишиванку до весілля або готують скриню. Сьогодні вишиванку можна легко придбати. Але традиція вишивати відроджується також. Модні майстрині комбінують різні орнаменти та візерунки. На піку популярності зараз є квітова вишивка. Фасон та стиль

йде в ногу з вимогами часу. Палітра кольору набагато більша сьогодні, ніж у давнину : червоними та чорними нитками. Зараз у тренді частіше вдягати національний одяг не тільки на державні – День Незалежності, День Конституції, День прапора, Різдво, Новий рік, Водохреща, Великдень та традиційні свята [4, 5, 6], але й на зустріч з друзями, на роботу, на конкурсах, заняттях, ярмарках, концертах тощо.

Висновки

Сьогодні кожна людина може спробувати самостійно прикрасити сорочку або сукню. Якщо хтось сумнівається у своїх силах, може купити спеціальну заготовку з нанесеним візерунком і набір кольорових ниток або бісеру. Виготовити власну сучасну вишивку дуже легко: для цього потрібно знайти в інтернеті схему, інструкцію до неї та придбати відповідні нитки. Ще можна зайти в ютуб та слухаючи виконати за майстринею чи майстром. Вишита річ своїми руками дуже дорога та займає особливе місце у вашому житті та гардеробі.

Список використаних джерел

1. Україна святкує День вишиванки: історія та традиції колоритного свята. 24 канал: веб сайт. URL: https://lifestyle.24tv.ua/den-vishivanki-v-ukrayini-istoriya-ta-traditsiyi-svyata_n817527?msclkid=72914878d05511ec8cd0f74c55b39856 (дата звернення: 20.05.2021).
2. Криган С., Міжок Л. Українська рідна мова і література. Підручник/посібник для учнів 5 класу. Румунія, : Видавництво «Editura Didactică și Pedagogică», 2018. 182с.
3. Криган С., Міжок Л. Українська рідна мова і література. Підручник для 5 класу. Румунія, Бухарест: Видавництво «Lidana - Bukrek», 2018. 208с.
4. Криган С., Сергійчук Ю. Українська мова. Підручник для 2 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах, з аудіосупроводом). Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2019. 136с.
5. Криган С., Сергійчук Ю. Українська мова. Підручник для 3 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах, з аудіосупроводом). Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2020. 230с.

6. Криган С., Сергійчук Ю. Українська мова. Підручник для 4 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах, з аудіосупроводом). Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2021. 246с.

Курик Остап Дмитрович
асистент кафедри
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, Україна

СИНТЕЗ НАРОДНИХ МОТИВІВ ВИШИВКИ ТА ДЕКОРУВАННЯ НИМИ ВИРОБІВ З ДЕРЕВА

Мистецтво - невід'ємна складова культури, яка є проявом міри світопізнання та засобом світоперетворення, за допомогою якого людина реалізує безліч важливих для неї духовно-практичних функцій. Взаємозв'язок держави з рівнем її культурного самовизначення є найважливішим на даний час, оскільки країна, і зараз бореться за свою незалежність та становлення серед інших держав, тому, національна та культурна самоідентифікації особистості і піклування про збереження та відтворення національно-державних цінностей – важливою ланкою. [1, ст.2]

Дерево з давніх часів символізує життя, а деревина широко застосовується для виготовлення різної символіки. Вишивка один із найдавніших та найпоширеніших видів рукоділля, здебільшого, серед жінок. Ці два найдавніші символи України – дерево та вишивка – зливаються в одне ціле з давних давен, використовуючи орнаменти вишивки при різьбі по дереву.

Поєднання двох ремесл при виконанні декоративних виробів увагу зосереджується на створенні індивідуального, особливого, використання якого сьогодні є надзвичайно актуальним у житті будь-якої людини, як поціновувачів мистецтва, так і нашої молоді. Привертання уваги молоді на такий вибір поєднання найдавніших видів ремесл, одночас, зацікавить в історії виникнення цих ремесл і однозначно популяризує їх на практиці.

Завданням педагогів є привернення якомога більшої уваги молоді, а саме зацікавити їх у народному мистецтві, привити любов до створення та осучаснення мистецтва на основі вже створеної народної орнаментики.

Наявні фактологічні матеріали допомагають зазирнути в далеке минуле вишивального мистецтва. Вишивки на тканинах і

шкірі не могли довго зберігатися, тому майстрами, узорі вишивки різьбили по деревині. Зношувались вишиті речі, але узорі з них повторювались, перефразовувались, видозмінювались. До узорів вишитими матерями, бабусями, прабабусями – дівчата додавали нові мотиви, кольорові акценти і кожна робила це по-своєму. А всі разом вони створювали співзвучні своєму часові складні орнаментальні композиції, в яких виявляються нашарування тем, образів і сюжетів різного історичного походження. [2,3, ст.16-18]

Серед відомих майстрів Буковини заслуговують узорі Г. Гараса, який створював неймовірні орнаменти вишивки. Орнаменти Гараса здобули визнання завдяки народній основі. Вони близькі й зрозумілі людям. Художник-орнаменталіст немало зусиль доклав, щоб вивчити особливості, збагнути «секрети» краси народної вишивки і килимарства. Та було б хибним думати, ніби митець у полоні давніх, усім відомих узорів і лиш перелицьовує їх на свій кшталт. Заслуга Г. Гараса якраз у тому, що він вміє збагачувати народну скарбницю орнаментики своїми зразками. [4, ст.4]

Прекрасне знання тонкощів орнаментики Буковини, її окремих елементів, законів композиції та невичерпна творча фантазія дають можливість майстрові робити варіації, з кількох елементів, однакових мотивів створювати цілі композиції, яким притаманна повнота й багатство, підкреслена барвистість і розкіш народного узору. [4, ст.4]

Народне мистецтво було визнане в результаті вкладення великої праці майстрів, які маючи талан та неабияку жагу до створення прекрасного навчали та передавали свої здобутки з покоління в покоління.

Наводячи в приклад таких майстрів, як Георгій Гарас, родину Шкрібляків, М.С. Мегединюк, О. Гасюк та інших, педагоги однозначно привернуть увагу молоді, а вони в свою чергу вивчаючи та досліджуючи їх мистецтво - передадуть свої знання, можливо й свої власні творчі доробки наступному поколінню.

Змінюється соціальне значення народних майстрів: ця професія стала почесною, а твори, які раніше мали утилітарне призначення, перетворюються на унікальні, часто орієнтовані на

виставки, на окрасу громадських інтер'єрів. Творча інтелігенція свідомо й цілеспрямовано працює на «національну ідею»: митці звертаються до витоків мистецтва вбачаючи в ньому основи національного мистецтва. [5, ст.8]

Отже, поєднання вишивки та дерева, стає сучасним та особливим, які дають можливість своїм власникам проявити власну індивідуальність, смаки уподобання, а майстрові втілити та об'єднати технології рукоділля.

Список використаних джерел

1. Кара-Васильєва Т, Чегусова З. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках “великого стилю”. Київ: Либідь, 2005. 280 с.

2. Міронова Т.В., Ермакова С.О. Вишивка хрестом. Велика колекція узорів. – М.: Мир книги, 2009р.

3. Розанова Е.С. Нова енциклопедія вишивки. – М.: АСТ, 2011р.

4. Гарас Г. Бібліотека українського мистецтва. URL: <http://uartlib.org/ukrainski-hudozhniki/garas-georgiy/>.

5. Селівачов М. До проблематики українського народного мистецтва перед ХІХ ст. URL: <http://www.inst-ukr.lviv.ua/files/23/390Selivachov.pdf>

6. Сергєєва Н.В. Народне мистецтво: культурний потенціал трансформації URL: <https://www.google.com.ua/search?q>

Мафтин Лариса Василівна
кандидат філологічних наук, доцент
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, Україна

ВИШИВАНКА У ВИХОВНОМУ ДИСКУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНОПЕДАГОГІКИ

В умовах нових суспільних викликів, воєнної агресії Росії, одним із першочергових завдань національної освіти й виховання постає формування «відповідальних громадян і патріотів з активною позицією», «глибоким розуміння власної національної ідентичності» [3], і, відповідно, звернення до багатовікового народного досвіду, традицій української етнопедагогіки; формування на їх основі світоглядних і ціннісних орієнтирів зростаючої особистості. На цьому акцентується в чинних нормативних документах: Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про культуру», указі Президента України № 286/219 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання».

Виховному дискурсу української етнопедагогіки присвячені праці М.Стельмаховича, Є.Сявавко, О.Вишневського, А.Богуш, В.Кононенка, Н.Лисенко, В.Мосіяшенка, Ю.Руденка, В.Дикало, Г.Кіт, Г.Тарасенко, Г.Яківчук, Р.Осипець, В.Хайруліної, В.Чайки, та ін. Вчені наголошують на тому, що тисячолітню історію етнопедагогіки, «вікові традиції, звичаї, та обряди, збережені народом у складних умовах державотворення, слід неухильно спрямовувати на національну самоідентифікацію» [2, с.4]. Адже система народних знань, народний досвід українців мають найбільший вплив на формування особистості, її моральних постулатів, етнічної, громадянської самосвідомості.

У наукових дослідженнях етнопедагогіка трактується як історично складена система народних знань і вмінь у справі навчання і виховання підростаючих поколінь, яка є невід'ємною частиною національної духовності, усний багатотомний підручник виховання, що зберігається з найдавніших часів у пам'яті народу (В.Кузь, Ю.Руденко); наука про тисячолітній

досвід виховання й навчання підростаючих поколінь, виховна мудрість певної етнічної спільноти людей (В.Євтух); система цілей, завдань, принципів, методів, форм організації процесу становлення молодого члена суспільства і підготовки його до життя в структурі національно-етнічних поглядів, норм і звичаїв окремого народу, етносу (В.Мосіяшенко). Узагальнюючи вищезазначені підходи, зауважимо, що в сучасній науковій інтерпретації, термін «етнопедагогіка» тлумачиться як «педагогічна наука, яка вивчає особливості етнічного виховання; галузь педагогічних знань і досвіду українців, система поглядів на навчання і виховання підростаючого покоління, що склалася протягом століть у середовищі народних мас; наука про народну педагогіку» [1, с.60].

Більшість вчених вбачає в етнопедагогіці підґрунтя національного виховання; на основі досліджень усної народної творчості, звичаєвості, обрядовості пропонуються різноманітні шляхи їх використання у навчально-виховному процесі сучасних закладів освіти. Відірваність людини від свого коріння, культури призводить до духовного зубожіння, манкуртизму на чому неодноразово наголошували І.Дзюба, М.Попович, А.Погрібний, Г.Філіпчук та ін.. Тому ціннісний потенціал української етнопедагогіки, виховні ідеали її духовної та матеріальної культури, багатовіковий досвід національного виховання, безперечно, важливі у здійсненні тих завдань, які нині постали перед освітою, оскільки дають в руки вчителя саме ті педагогічні засоби, які перевірені практикою. На цьому свого часу наголошував і К.Д.Ушинський, у праці «Про народність у громадському вихованні» підкреслюючи, що «виховання, створене самим народом або засноване на народних засадах, має своєрідну виховну силу, якої позбавлені найкращі системи, побудовані на абстрактних або запозичених ідеях... Виховання повинно бути народним, бо народ створив ту глибоку мову, без якої немислиме будь-яке виховання, саме з народних джерел оновлено всю вітчизняну літературу, через яку народ, починаючи піснею, прислів'ям, казкою і закінчуючи драмою і романом, висловлює свої переконання про те, якою повинна бути людина в його розумінні» [4, с.43].

За концепцією нової української школи, сучасна освіта покликана сприяти вихованню цілісної всебічно розвинутої особистості, свідомого громадянина своєї держави, носія українських цінностей у європейській спільноті. Погодимось із думкою багатьох дослідників про те, що цей процес неможливий без урахування здобутків народно-педагогічної культури. Одним із потужних виховних засобів української етнопедагогіки є вишиванка - важлива складова українського національного вбрання, магічний символ генетичного коду, ідентичності, свободи, багатогранний світ народної майстерності, мудрості та краси.

Враховуючи багатющий виховний потенціал української вишиванки, слід посилити увагу наукової та освітньої спільноти до вивчення етнопедагогічних традицій українського народу, цінностей духовно-матеріальної культури, популяризації вишиванки, як одного із маркерів національної самобутності.

Кращі моральні якості особистості, її творчі здібності, емоційний інтелект, національно-патріотичні почуття формуються, коли дитина отримує цілісні знання про українську вишиванку, пропускає її енергетику через власне серце.

Отже, стратегія виховання на етнопедагогічній основі стає консолідуючим чинником, дозволяє зберегти національну самобутність у умовах новітніх глобалізаційних процесів.

Список використаних джерел

1. Етнопедагогіка-українознавство. Термінологічний словник. Навчальний посібник/ Уклад. Л.В.Мафтин. Чернівці: Технодрук, 2015. 276 с.
2. Лисенко Н.В. Етнопедагогіка дитинства. Навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий Дім Слово, 2011. 720 с.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти: офіц. сайт. URL: <http://nus.org.ua/news/>
4. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні. Вибрані твори: у 2 т. Київ : Рад. школа, 1983. Т.1.С.43-103.

Намака Олеся Сидорівна
директор КУ «Глибоцький
центр професійного розвитку
педагогічних працівників»

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВАНКИ В ЕПОХУ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ. МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ДАНОМУ КОНТЕКСТІ: ДОСВІД. РЕАЛІЇ. ПЕРСПЕКТИВИ

Українські традиції виховання, навчання, розвитку особистості дитини мають глибокі історико-етнографічні основи. Звичаї, що формувалися протягом віків, під впливом історичних подій, суспільних, геополітичних процесів, побуту українців, розвитку науки і техніки, культури і мистецтва містять значний педагогічний потенціал.

Державна політика в галузі освіти забезпечує побудову освітнього процесу з максимальним акцентом на національні звичаї і традиції, історію, культуру і мистецтво. Весь зміст освіти в Україні, безперечно, має українознавчий характер: освітні програми всіх навчальних дисциплін сприяють формуванню національного світогляду, усвідомленню дитиною себе українцем, важливою частиною нації, українського народу.

Сьогодні, в умовах війни з російським загарбником, національно-патріотичний зміст української освіти набуває пріоритетного (стратегічного) значення.

Концепція Нової української школи базується на формуванні ключових компетенцій особистості в контексті глобалізації суспільства, з урахуванням євроінтеграційних процесів в Україні. Хоча однією з ключових компетенцій випускника НУШ є громадянські компетенції, вільне володіння державною мовою, наразі необхідно максимально активізувати українознавчі аспекти освітнього процесу. Виникла гостра потреба у створенні навчально-методичного забезпечення, можливо, абсолютно нового інтегрованого світоглядного курсу українознавства. Його зміст та всі матеріали мають сприяти формуванню цілісної картини уявлень дитини про державу, її історію, культуру, звичаї і традиції, і про себе, як громадянина

України. Такий предмет, такий підручник і методичний кейс до нього є критично необхідними сучасним школам, які вже третій рік працюють дистанційно і не можуть у повній мірі забезпечити якісний освітньо-виховний вплив на особистість дитини. Окремих посібників, матеріалів, уроків, тем, що знайомлять дитину з українським декоративно-ужитковим мистецтвом, фольклором, звичаями і традиціями, видатними постатями і подіями в історії України, є достатньо у методичній скарбниці кожного вчителя. Переважно, ці теми реалізуються в позакласній виховній роботі і мають пізнавально-розважальний формат. Ще на початку 90-х (та і до того) у школах були поширеними заходи у вишиванках, інсценізації певних обрядів, конкурси українських пісень і танців. Вони здебільшого мали епізодичний формат, який не давав змоги сформувати систему знань про Україну і українців. Тогочасний курс «Українознавство» та пропонувані МОН програми містили переважно теми фольклорних досліджень, українського народного календаря. Цей курс цей був у варіативній складовій навчальних планів, тобто, не обов'язковий для всіх! Так поступово предмет гуманітарної галузі знань про економічну, політичну, соціальну, культурну, історичну проблематику України, а також про життя української діаспори за кордоном у закладах освіти став другорядним... Сьогодні варто це змінити.

Ключовим реалізатором державної політики в галузі освіти є педагоги. Українські вчителі в сучасних реаліях успішно долають різні виклики, забезпечуючи освітній процес. Проте необхідно посилити підготовку фахівців саме в українознавчому контексті. Як навчали педагогів до роботи з новим Держстандартом НУШ, так сьогодні слід формувати кейси з українознавства.

Коли дитина з раннього віку бачитиме у вишиванці оберіг, розумітиме символіку кольорів і орнаментів, коли з'явиться усвідомлення значення певних обрядів і традицій свого народу, тоді вона зможе усвідомити себе українцем, для якого Батьківщина – це не просто місце народження, а друга частина «Я», його сила і слава.

Нікула Наталя Вікторівна
кандидат педагогічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ВИШИВАНКА – ЦІННІСТЬ ТА БЕРЕГІНЯ РОДУ

*З роду в рід кладе життя мости,
Без коріння саду не цвісти,
Без стремління човен не пливе,
Без коріння сохне все живе
(В. Вихрущ)*

Саме такі прості, але глибокі за змістом слова, автором яких є Володимир Вихрущ [2], стали епіграфом нашого дослідження. Адже кожен з нас живе, творить, діє сьогодні, черпаючи енергію з життєдайного джерела, з нашого коріння, від – батька - матері, прадіда-діда... Тих людей, які у спадок нам залишили щиру, трепетну бабусину пісню, мудру та повчальну дідусеву казку, зрештою, залишили історію, яку вони вершили, і яку продовжуємо ми.

Історія вишиванок, про які піде мова нижче, творилася на землях Буковини: Північна Бессарабія – колишній Хотинський повіт, до якого входили сучасні Хотинський, Кельменецький та Сокирянський райони Чернівецької області.

Культура цієї території формувалась з давніх часів: тут віднайдено археологічні знахідки періоду трипільської культури; сюди переселялися племена готів, слов'ян, гунів, болгар. Бессарабія неодноразово потрапляла під владу різних країн, зокрема: Першого Болгарського царства (IX-X ст), Київського та пізніше Галицько-Волинського князівства (X-XIII ст), Молдовського князівства (XVст), Османської імперії (1484-531 р.р.), Російської імперії (1812 р.), була у складі Королівства Румунії (1918 р.), у складі Української РСР та нині незалежної України (1940 р.) [3].

Історія є свідченням того, що українська вишивка Бессарабії хоч і зазнавала певних іншоетнічних впливів, зберігала власне українські традиції, і саме у цьому її унікальність.

Уже понад пів століття, наша родина береже, як сімейний оберіг та родинну цінність весільні вишиванки прадідуся Докієного Филимона Івановича та прабабусі Євдокії Василівни (див. рис. 1).

Рис. 1. Весільні вишивані сорочки

Так, можливо вони не вирізняються багатством вишивки, наявністю бісеру, леліток чи інших дорогоцінних прикрас, як сорочки інших регіонів Буковини, проте, мають свої характерні особливості, серед яких – складність роботи, специфічна техніка вишивки, особлива енергетика, зумовлена клопіткою працею, любов'ю та вкладеною в них душею.

Колись, як казали в народі, «готуючись на видання» дівчина, окрім рушників, вишивала весільні сорочки для свого нареченого та для себе. Моя прабабуся вишивала їх приблизно у 1935 році. Їх особливістю є поєднання різних технік ручної роботи, на характеристиці яких зупинимось детальніше.

Сорочка шилася із домотканого полотна, процес виготовлення якого був доволі складний та потребував великих затрат як фізичної сили, так і часу. Вишиванка про яку йде мова, робилася не просто з домотканого полотна, а наперед продуманої передньої частини, де кольорові смужки ткалися разом із полотном, що значно ускладнювало процес. Адже, треба було одночасно дотримуватись техніки виготовлення полотна, та виткати і зберегти кольорові смужки майбутньої вишиванки.

Також, заслуговує на увагу особливе переплетення ниток домотканого полотна, яке виконане не просто у звичному стилі «полотняного» (рис. 2), а таким, яке утворює на поверхні

тканини видимий діагональний рубчик, що надає їй своєрідності й неповторності («саржеве»).

Рис. 2 Саржеве (зигзагоподібне)переплетення ниток полотна

Наступна особливість техніки – наявність на вишиванці мережки – ажурного візерунку, зробленого на місці висмикнутих із тканини ниток, що робить її надзвичайно вишуканою та витонченою (див. рис. 3). На весільній вишиванці ми бачимо не простий вид мережки, а виконаний з поєднанням декількох, що утворює специфічний візерунок у результаті переплетення квітів та хвилястих ліній.

Особливої уваги заслуговує вишивка дрібним хрестиком, який виконаний розміром у величину з переплетенням ниток полотна. Якщо виміряти міліметровою лінійкою, то величина хрестика на вишиванці сягає не більше одного мм, що свідчить про надзвичайно клопітку працю.

Оздоблення сорочки навколо шиї здійснено кольоровою ниткою за допомогою в'язального гачка. Рукав прикрашено зигзагоподібним полегшеним ажурним орнаментом (див. рис. 3).

Рис. 3. Поєднання різних технік ручної роботи на вишиванці

Чоловіча вишивана весільна сорочка характеризується стриманим стилем, особливістю її був ковнір-стояк чи комірць-стійка, що на той час, за словами моєї бабусі, було надзвичайно «гоноровим». Вишитий комір доповнено білою ніжною витинанкою, яка надає вишиванці святковості.

Вишиванки, яким понад пів століття, живуть повноцінним життям і сьогодні. Традиція продовжується – діти та онуки нині є активними учасниками фольклорного колективу «Дністрові серпанки», неодноразово беруть участь у пісенних конкурсах та фестивалях України, Румунії, Польщі, Угорщини тощо, постійно одягають свої родинні вишивані обереги. Про це більш детально йдеться у публікації районного часопису «Рідне слово» 2015 року [1, с. 8].

Отже, не перериваймо традицію, цінуймо наші родинні обереги, бережімо неповторну, унікальну українську вишиванку!

Список використаних джерел

1. Андрущак С. Зеленецькі сорочки мандрували Європою. Рідне слово, 2015. С 8.
2. Вихрущ, В. П. Пісні барвінкового краю, Тернопіль, 1984.
3. Жуковський А. Бессарабія. Енциклопедія сучасної України: у 30 т., ред. кол. І. М. Дзюба; [та ін.]; НАН України, НТШ - К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001–2020. Е-ресурс https://esu.com.ua/search_articles.php?id=39555

Осіпенко Наталія Сергіївна

кандидат педагогічних наук, доцент
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, Україна

**ДОСЛІДЖЕННЯ НАРОДНОЇ ВИШИВКИ
НА ФАКУЛЬТЕТІ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
УМАНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

Умань – одне з найбільших міст Черкащини, потужний освітній, економічний, туристичний осередок регіону. Розташована практично в серці України Умань зберігає залишки поселень пізнього палеоліту, трипільської культури, доби бронзи, черняхівської культури, періоду Київської Русі. Поблизу міста є кургани скіфського часу. Умань пам'ятає історію козацької доби, часи Речі Посполитої та російської імперії, події Другої світової війни.

Умань чи не найбагатша на історико-культурну спадщину в нашому регіоні, де зосереджено близько двадцять відсотків усіх пам'яток архітектури Черкаської області. Затишні вулички із старовинними будинками, собори, синагоги, прибуткові будинки, гімназії, сквери і парки визначають самобутнє обличчя міста.

Далеко за межами України відомий Національний дендропарк «Софіївка», що входить до семи чудес України.

Упродовж останніх десятиліть Умань розвивається і як центр релігійного паломництва. Тут знаходиться могила цадика Нахмана – духовного лідера брацлавських хасидів.

Уманська земля славиться мистецькими талантами, самобутніми народними традиціями. Чимала кількість відомих дослідників, науковців доклали своєї праці, щоб увіковічнити культурну спадщину даного регіону, а саме: Хрисанф Ящуржинський, Василь Доманицький, Ольга Діденко, Микола Біляшівський, Василь Стефанович, Микола Комарницький, Григорій Храбан, Теофіл Фіалко, Олександр Алешо, Вадим Щербаківський, Данило Щербаківський, Петро Курінний, Мирослав Мицик, Докія Гуменна, Олекса Воропай та ін.

Разом з тим Умань – це вічно молоде, студентське місто! Маю за честь презентувати Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини – провідний заклад вищої освіти європейського рівня на Черкащині. Саме в цьому році виповнюється двадцять років як я закінчила філологічний факультет, уже двадцять років кафедра української літератури, українознавства та методик їх навчання для мене є духовно-інтелектуальним місцем професійного та творчого зростання.

Понад двадцять років натхненна популяризація національної ідеї об'єднує однодумців, патріотів науково-дослідної лабораторії «Проблеми підготовки студентів-філологів до українознавчої роботи в школі». Під керівництвом кандидата педагогічних наук, професора, завідувача кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання Наталії Петрівни Сивачук успішно здійснюється розвиток фундаментальних і прикладних досліджень проблем підготовки майбутнього вчителя-філолога на засадах словесної спадщини регіону у загальноукраїнському контексті.

Збереження, дослідження і популяризація регіональної усної народної словесної творчості реалізується через організацію і проведення студентських фольклорно-етнографічних практик. Весь зібраний матеріал належним чином оформляється, класифікується і зберігається у науковому архіві при лабораторії. Досліджується студентами, аспірантами, викладачами кафедри, які проводять локальне та регіональне дослідження фольклорної традиції історичної Уманщини [7].

Безцінним надбанням багаторічних експедицій є старовинна вишивка – сорочки, рушники, серветки, килими тощо. Більшість із них вишиті понад 100 років тому. Вивчення, відтворення, збереження та популяризація образотворчого фольклорного матеріалу спонукали до створення на факультеті української філології науково-методичного центру дослідження вишивки Уманщини.

Мета діяльності Центру – становлення культуромовної творчої особистості майбутнього вчителя-філолога у процесі осмислення символічної мови полотняного літопису українців історичної Уманщини (Східного Поділля і Південної Київщини)

під час навчально-пізнавальної, науково-дослідної діяльності, навчально-пошукових (фольклорної, етнографічної) практик.

Традиційними для роботи Центру є проведення майстер-класів та регіональних семінарів для науковців, учителів, студентів; налагодження співпраці з краєзнавчими музеями; організації зустрічей із культурними діячами, майстрами народної творчості; виставкова діяльність; популяризація народної вишивки серед молоді.

При науково-методичному центрі дослідження вишивки Уманщини діє майстер-клас «Українська вишивка в етнолінгвістичному вимірі», учасники якого відтворюють знайдені студентами-філологами в етнографічних експедиціях старовинні рушники, жіночі та чоловічі сорочки тощо. Для нас вони є німими свідками історії, листами у вічність, які нам ще потрібно прочитати. На заняттях майстер-класу з української вишивки студенти намагаються розшифрувати мову старовинних рушників, сорочок, відтворити старовинні техніки швів, відмалювати електронні схеми вишиваних орнаментів.

Українська вишита сорочка сьогодні – це злободенно, красиво і модно! Це сукупність стилю та вікових традицій. Колоритна вишита сорочка, створена в українському стилі, породжує дивовижне відчуття спорідненості зі своїм народом.

Сорочка українського народу має свою давню історію. Цей факт підтверджує велика кількість археологічних знахідок на території України, записи мандрівників, які відвідували багато століть тому ці землі, а також свідчення древніх літописців.

Дослідник Євген Шевченко у передмові до словника української народної термінології та ткацтва вказує, що на Уманщині в могилі воїна (XIV ст.) зберігся комір сорочки з низинною вишивкою, схожою на відомі нам сучасні зразки [9, с. 38]. Варто відзначити, що даний словник містить близько дев'яти тисяч термінів і понять, що характеризують багатство народної лексики українців. У ньому автор подає тридцять шість різновидів назв сорочок [9, С. 222–226].

За матеріалами фольклорно-етнографічних експедицій сіл Уманщини нами встановлено, що пісенний фольклор доніс цінні відомості про дівочі (жіночі) та парубоцькі (чоловічі)

сорочки. Сорочка – ознака працьовитості дівчини й була окрасою дівочого вбрання. Чим більше дівчина пошила і вишила сорочок, тим більше її поважали як працьовиту господиню. Лінивих дівчат висміювали у піснях. Так, у весільних піснях дружки кепкують зі світилок, які позичили сорочку в сусідки, щоб прийти на весілля:

Сидить світилка при стіні, на ній сорочка не її.

Прийшла сусідка під вікно:

Скидай сорочку, бо стидно.

У відповідь дружкам світилки відспівували:

Брежете, дружки, як свині, в мене сорочок три скрині.

А четверта бодня, бо я робити годна [1, с. 44].

Такі ж мотиви чуємо й у весільних піснях із села Колодисте Уманського району Черкаської області. Дружки співали:

Світилка-шпилька при стіні, на ній сорочка не її.

Її мати за світилку пускала, в сусідки сорочку позичала.

Світилки відповідали:

Брежете, дружечки, як свині, в мене сорочок три скрині.

Мене мати за світилку пускала, з скрині сорочку виймала [8,

с. 31].

рочки.

На Уманщині сорочки дівочі і жіночі шилися з домотканого полотна в кілька пілок:

Поший мені, моя мати, сорочку в три пілки,

Щоб до мене не пристали людські поговірки –

А я тобі, моя доню, пошю чотири,

А щоб тебе, моя доню, вся челядь любила [2, с. 22].

Дівоча сорочка згадується в купальських піснях, які зафіксовані в селі Кочержинці:

На Купайлі була, сорочку забула.

Била ж мене мати та й біла:

«Де ж ти, моя доню, сорочку згубила?

Тепер іди, моя доню, кружляти,

Коло того Купайла сорочку шукати [2, с. 43].

Відтак, фольклор є неocenним джерелом відомостей, яке розширює знання про український народний одяг, зокрема про сорочку її сакральний зміст, використання в обрядах та побуті.

Усна красна словесність величає рукоділля та навчає молодих дівчат працювати: «Не лінуйся, дівонько, рушники вишивати – буде чим гостей шанувати», «Як неділя, то й сорочка біла. Хочеш сорочку мати – не треба зівати», ототожнює красу дівчини з вишитою сорочкою «Рукави – як писанка, а личко – як маків цвіт» [7, с. 322].

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні образу-жінки рукодільниці у фольклорі, образотворчому мистецтві, творах української літератури. Особливої уваги заслуговує художнє зображення народної вишивки, опису народного вбрання, технології виготовлення. Цей матеріал важливий у дослідженні національного світогляду, характеру, естетичних уподобань української дівчини, жінки.

Сьогодні наш народ захищає не лише географічні кордони України, а й духовно-культурні. Вишиванка є духовною бронею українців. Вишита сорочка була, є та буде символом нашої ідентичності, віри, надії, любові, боротьби, а головне – перемоги! Зберегли вишиту українську сорочку, збережемо й Україну!

Список використаних джерел

1. Вишивка села Громи Уманського району Черкаської області. Матеріали лабораторії «Проблеми підготовки студентів-філологів до українознавчої роботи в школі». Ф. 2003. П. 298. Арк. 21–23.
2. Вишивка села Кочержинці Уманського району Черкаської області. Матеріали лабораторії «Проблеми підготовки студентів-філологів до українознавчої роботи в школі». Ф. 2010. П. 456. Арк. 41–45.
3. Народні пісні в записах Степана Руданського. Київ, 1971. 292 с.
4. Номис М. Українські приказки, прислів'я і таке інше. Уклав М. Номис / Упоряд., приміт. та вступна ст. М. М. Пазяка. Київ : Либідь. 1993. 768 с.
5. Пісні з Поділля. Фольклорні записи та упорядкування О. М. Яковчука. Київ, 1989. 184 с.
6. Пісні Явдохи Зуїхи. Записав Гнат Танцюра. Київ, 1965. 812 с.

7. Сивачук Н. П. Методика викладання народознавства. Фольклорна практика: Навч. посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ : Наук. світ, 2002. 65 с.
8. Традиційне вбрання села Колодисте. Матеріали лабораторії «Проблеми підготовки студентів-філологів до українознавчої роботи в школі». Ф. 2015. П. 503. Арк. 29–35.
9. Шевченко Є. Українська народна тканина. Київ: Артанія. 1999, 412 с.
10. Щоденники Петра Федоровича Курінного: врятований та збережений літопис Умані початку ХХ століття : пер. з рос. П. Ф. Курінний ; упоряд. Ю. В. Торгалло ; пер. В. М. Устинов ; Уманська міськрада. Від. освіти. Умань : Сочінський М. М., 2020. 583 с.

Поляк Олександра Василівна

кандидат наук державного управління

Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області,
членкиня «Жіночого добродійного товариства імені святих жон
Мироносиць на Буковині» Чернівецької єпархії УГКЦ, Україна

ORCID ID [0000-0002-2821-9122](https://orcid.org/0000-0002-2821-9122)

ВИШИВАНКА: ВПЛИВ НА СПОСІБ ЖИТТЯ ВІД ДИТИНСТВА ДО ЗРІЛОСТІ

Цьогорічний Всесвітній день української вишиванки в умовах російсько-української війни 2022 року є прикладом та свідченням утвердження двох традицій, пов'язаних з конкретними історичними особами. Негативна традиція - ерефії, споконвічну тягу до війни якої уособлює діяльність новітнього фіурера-путлера, який заохочує свою дику орду до страхітливих вбивчих оргій, уособленням чого стала українська Буча.

Позитивна традиція – новітній образ її «величності» вишиванки, тяглість якої сягає, на думку А.В.Варивончика ще II ст. до н. е., та яку в особливий інноваційний спосіб запропонувала у 2006 році студентка факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Леся Воронюк [1]. Сьогодні – вона зріла, відома, талановита особистість, яка продовжує діяльність у світлих тонах і образах, бо через свою суперову пропозицію вибрала одразу сторону Добра.

Апелюючи до надпотужної світової підтримки України в цій борні за свободу, демократію та право перебувати на стороні Добра од нині і до віку, можна лише уявити кількість людей у державах світу, які, можливо, вперше застосують цей священний ритуал у відношенні до самих себе та 19 травня 2022 року урочисто одягнуть вишиванку з України, вийдуть у люди, візьмуть участь у акціях, протестах, змагах проти світу Зла, бо в українській вишиванці – код захисту, віри, надії, перемоги, що належить до промыслу Божого.

Наукові розвідки, народна пісенна творчість, саме життя запропонувало таку пошану до вишиванки, яку, ймовірно, не має жоден предмет одягу в історії цивілізацій. Так, дослідниця з

українського міста Харкова Л.Бєбєшко стверджує: наша рідна вишиванка сьогодні стала не просто елементом одягу, а своєрідною міжнародною візитівкою українців. Поза часом і модою, вона є елементом традиційної народної культури [3, с.2]. С.Скляр зауважує: старовинні узори української вишивки прийшли до нас із сивої давнини. Наші предки вірили в те, що ружа, калина, лілія, листя дуба, птахи – не просто гарні та майстерно зроблені зображення, а давні обереги [4, с.5]. Н.Тихолог звертає увагу, що в Україні «без вишиванки (вишиваної сорочки) не можна собі уявити ні обряду хрещення, ні весілля, ні поховання» [5].

Таким чином, ці науково-дослідницькі розвідки та думки є свідченням використання вишивок не лише як елементів одягу, але як інших предметів побуту, що виготовлялися із льняного та конопляного домотканого полотна, різьбилися на дереві, чеканилися на металі народними умільцями тощо.

Значення вишиванки в історичній долі українців демонструють інші численні джерела, кількість яких від часу проголошення Незалежності України у 1991 році постійно зростає. Одночасно важливими для наукових досліджень свідченнями формування родинних традицій щодо ролі вишиванки є життя окремих родин, наприклад, Зіник (Zinyk) - з Галичини, що мешкали в Україні та її «гілки» у Канаді [6, 7]. Вишивки як атрибути в житті окремої людини, що подано на основі використання спогадів та конкретних дій авторки даної публікації, демонструє таблиця 1.

Таблиця 1.

Вишивки як атрибути при формуванні способу життя авторки публікації
(з використанням вікової періодизації особистості за Е.Еріксоном)

№	Стадія розвитку	Вік (роки)	Атрибути вишивок О.В.Поляк у визначених періодах життя: спогади, дії під час проживання на Івано-Франківщині (до 1974 року) та Чернівецьщині (від 1974 року дотепер)

1.	Дитинство	3-6	<u>Дитячі спогади.</u> Одяг, вишитий руками матері: сарафанчик, дві блузки, плащик з бордового оксамиту та синього кольору у сестри. Вишиванки на Різдво та Великдень у батьків.
2.	Шкільний вік	6-12	<u>Усвідомлені спогади.</u> Вишиті маминими руками атрибути дизайну приміщення: рушники на іконах – 10 штук; портрети Т.Шевченка і І.Франка на стіні з малюнками вишивки довкола портретів у рамах; власноруч ткані матір'ю штори на вікнах і дверях – із геометричними візерунками – 12 штук; власноруч ткані матір'ю хідники з геометричними візерунками на підлогу всій родині – більше 100 штук. <u>Власні творчі дії.</u> Нарізання смужок з ношеного одягу для ткання хідників мамою на спеціальному верстаті; вишивання серветок на стіл під опікою матері. Перегляд старих фото членів родини з акцентом на вишиванки.
3.	Підлітковий вік	12-20	<u>Усвідомлені дії.</u> Бажання і практика вишивання разом зі старшими сестрами скатертин на столи в батьківській хаті. Від 1974 року. <u>Усвідомлені дії:</u> вишиті геометричним візерунком блузки як атрибут щоденного одягу під час навчання у вузах міста Чернівців. Перше ознайомлення з традиційною вишивкою Чернівецької області з квітковим

			орнаментом в однокрупниць з Буковини. Ознайомлення з новими формами одягу та вишивки: бісер на сорочках, горбатка, кептар, цурканка, рікля, мунтян, кода (головний убір дівчат на Кіцманщині) тощо. Порівняння з найменуваннями елементів народного одягу Івано-Франківщини (моєї малої Батьківщини): крисаня, сердак, черес, крашениці, постоли – чоловіче; силінка, пацьорки, запаска, крайка, кожушок – жіноче тощо – з елементами вишивки.
4.	Рання зрілість	20-25	<u>Усвідомлені дії.</u> Продовження традицій батьків та родини, пов'язаних з вишивкою у власно створеній сім'ї (від 1980 року): одягання на Різдво Христове та Великдень вишиванок, прикрашання власного житла.
5.	Середній вік	20-65	<u>Створення власних сімейних традицій:</u> у 1990-1992 роках власноруч вишила синьо-жовтими кольорами шість предметів одягу - сорочки батькові, чоловікові, двом синам, два плаття. Використання в помешканні атрибутів вишивки, традиційної для Буковини; прикрашання житла вишивками бісером у вигляді картин на стінах. Придбання виробів з дерева з орнаментами. Використання родинної реліквії – вишитого бабусею рушничка на Великодній кошик, переданий моїй сім'ї

			<p>матір'ю. <u>Всесвітній День вишиванки</u>. Від 2010 року – практика щорічної участі у Днях вишиванки як співробітниця різних колективів та як можливість урізноманітнення кількості вишиваного одягу у власному гардеробі, що нараховує на тепер 19 одиниць у подружжя.</p>
--	--	--	--

Висновки. Таким чином, проаналізоване дає можливість узагальнити наступне: життя окремої особи, що продемонстроване на власному досвіді через пізнання застосування вишивок у родинному колі та в соціумі зазначених періодів, використання вишиванки як одягу з нагоди найважливіших духовних, релігійних та громадянських свят, що проявлялося в усі періоди життя, позаяк Галичина та Буковина плекали народні традиції навіть в умовах життя в тоталітарній країні; з атрибутами та елементами вишивки в побуті та родинному житті від 1991 року в умовах Незалежності України є свідченням якості процесів формування гідних особистостей з глибоким почуттям патріотизму, любові до власного народу та відчуття приналежності до України незалежно від місця проживання; посилює прояви відповідальності за професійні та суспільні дії в умовах відкритого суспільства, прозорих та публічних відносинах з державними органами та громадянським суспільством.

Список використаних джерел

1. Свято вишиванки народжене в травневих Чернівцях. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. URL: [http://www.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/news&data\[5012\]\[id\]=9311](http://www.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/news&data[5012][id]=9311) (дата звернення: 10.05.2022).
2. Варивончик А.В. Витоки та історична еволюція вишивки як складової традиційного українського одягу. Вісник КНУКіМ 2011. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknukim_myst_2011_25_3 (дата звернення: 11.05.2022).

3. Бебешко Л. Українська вишиванка. Харків: Клуб сімейного дозвілля. 2017. 127 с.
4. Скляр С.С. Старовинні українські узори для вишивання хрестиком. Магія візерунка. Харків: Клуб сімейного дозвілля. 2016. 143 с.
5. Тихолоз Н. Вишиванка в родині Франків: від коду роду до коду народу. 2017 URL: <https://frankolive.wordpress.com/2017/05/18> (дата звернення: 11.05.2022).
6. Поляк О.І, Поляк (Депутат) О.В. Життя української родини. Хроніка. Чернівці: МВІЦ «Місто». 2004. 258 с. з іл..
7. Zinyk Ken. ZINYK: from Ukraine to Canada. Edmonton, Alberta. 2008. 406 p.

Предик Аліна Анатоліївна
кандидат педагогічних наук, доцент
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, Україна

МЕТОДИКА ОЗНАЙОМЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ВИШИВКОЮ ПРИ ВИВЧЕННІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Українська вишивка – є одним із найпопулярніших видів декоративно-ужиткового мистецтва, який протягом багатьох століть формувався, розвивався та удосконалювався. Сьогодні виконання вишивки практикується на будь-яких матеріалах та тканинах, починаючи з найтонших тканин (льон, шовк) і завершуючи шкірою та ін. Українська вишивка виконується двома способами (машинним та ручним). Цінність роботи становить виконання вишивки в нетрадиційних техніках комбінування різноманітних додаткових матеріалів: бісеру, різних фактур ниток, леліток, тасьми, стрічок, коштовного каміння та різних видів швів. У вишивці яскраво розкривається душа українського народу, його прагнення до захисту та краси. [1].

Методика ознайомлення молодших школярів з вишивкою має своєрідні специфічні особливості, які обов'язково включають, як зміст розвитку творчих здібностей школярів, їх інтересів та захоплень, так і правил дотримання техніки безпеки при роботі з необхідними матеріалами. Сам процес ознайомлення з вишивкою в початковій школі має бути поступовим, і він є довготривалим, завдяки своєрідній технології виконання. Завдання вчителя запропонувати молодшому школяру різноманітність технік вишивання, що сприятиме відображенню у виробках неповторності навколишнього світу, прикрашення предметів побуту, одягу. Вишивання розвиває творчі здібності молодшого школяра, почуття прекрасного, дає можливості створювати красу своїми руками [3].

У змісті технологічної освітньої галузі чітко простежується змістова лінія «Світ ремесел», яка спрямована на формування у молодших школярів ставлення до творів

декоративно-прикладного мистецтва та ремесел (в тому числі і вишивки), як до культурної спадщини українського народу. Важливе завдання даної змістової лінії полягає у вмінні створювати та оздоблювати прості вироби за зразком чи власним задумом. Так при ознайомленні з вишивкою вчителі початкової школи застосовують різноманітні техніки (поверхнево-нашивні, наскрізні, ажурні та ін.) .

Починаючи з першого класу учні спостерігають за самим процесом виготовлення виробу народними майстрами, який вчитель може запропонувати, як шляхом демонстрації відео матеріалів, так і запрошуючи майстринь свого регіону на уроки, або екскурсії в майстерні з даного ремесла. Щодо обов'язкових результатів, то учень може створювати виріб за допомогою дорослих або самостійно відповідно до зразка вчителя, чи власного задуму, при цьому застосовуючи, як традиційні класичні технології, так і сучасні варіації даного ремесла. В 3-4 класах учні можуть самостійно добирати необхідні матеріали для виготовлення виробів за зразком чи власним задумом, зіставляючи властивості матеріалів (тканина, нитки та інші матеріали). Важливо, що учнів 3-4 класів самостійно планують послідовність технологічних операцій під час виготовлення виробу вишивки. В діяльності учнів спостерігається такий важливий етап, як бажання оздобити вишитий виріб різними видами мережок, розробити власний візерунок, оздобити вишивку рушниковими швами та ін. [3].

Робота з вишивання в початковій школі не тільки цікава, а й корисна для молодших школярів. Вона має не тільки загальноосвітнє, а й виховне значення. У процесі занять на уроках «Дизайн та технології» учні набувають певних трудових умінь, оволодівають доступними їм прийомами ручного шиття, навчаються практично осмислювати свою діяльність, працювати індивідуально. Разом з тим, методика ознайомлення з народним декоративним мистецтвом пробуджує любов до рідного краю, народу, традицій, звичаїв, сприяє розвитку художнього смаку, навчає оцінювати художні якості речей.

Заняття з вишивання в початковій школі дають можливість учням навчатися робити тонкі й точні рухи пальців і рук, що сприяє дрібній моториці рук.

Методика ознайомлення молодших школярів із вишивкою буде суцільним задоволенням завдяки ознайомленню з цікавою та необхідною інформацією про історію вишивки та особливості кожної із технік вишивки, поетапними інструкціями і детальними кольоровими фотографіями процесу виготовлення кожної моделі вишитого виробу [2].

Виготовлення виробів з елементами вишивки сприяє естетичному розвитку учнів, набуттю ними умінь добирати необхідні кольорові сполучення, форми, розміри та комплектуючі деталі вишитого виробу. Молодші школярі при роботі з вишивкою, крім теоретичних знань та практичних умінь знайомляться з механічними та технологічними властивостями вишивки, одержують відомості про виготовлення і призначення цих матеріалів. Це дозволяє розширити загальний кругозір учня, сприяє розвитку м'язів рук, вдосконалює окомір, закріплює трудові уміння і навички при роботі з іншими матеріалами (наперстком, п'яльцями, станками для вишивки та ін.).

Висновки. Проаналізувавши науково-педагогічну та методичну літературу можемо констатувати, що методика ознайомлення молодших школярів з вишивкою при вивченні технологічної освітньої галузі в початковій школі передбачає: 1) ознайомлення з поняттям «вишивка» та «гаптування», інструментами та матеріалами для ручної вишивки, технікою безпеки при роботі з матеріалами для вишивки; 2) ознайомлення з декоративно-ужитковим мистецтвом традиційної вишивки України; 3) формування у молодших школярів уявлень про місце та значення даного виду мистецтва у житті кожної людини та суспільства зокрема, його вплив на розвиток культури народу; 4) вивчення творчості сучасних майстрів української народної вишивки, як свого регіону, так і України; 5) оволодіння навичками та уміннями виконувати найпростіші ручні шви починаючи з 1-2 класу («уперед голку», «ручна строчка», «через край», «тамбурний»,) та лічильні шви з 3-4 класу («напівхрестик», «хрестик»); 6) виготовлення різних видів виробів та оздоблення їх традиційним видами української вишивки.

Список використаних джерел

1. Боринець Н.І., Ходзицька І.Ю. *Трудове навчання: українська вишивка: 5-11 класи*. Київ: Шк.світ, 2011. 128 с.
2. Данькова І. В. Трудове навчання як засіб формування естетичного смаку. *Трудова підготовка в закладах освіти. №2*. 2004. С.11-13.
3. Типові освітні програми для загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ: Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

Розман Ірина Іллівна
доктор педагогічних наук, доцент
Мукачівський державний університет, Україна

Рогальська Тетяна Володимирівна
учитель-методист української мови та літератури
ЗОШ I-III ст. № 13 м. Мукачєва
Закарпатської обл., Україна

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПРИНЦИП АНАЛІЗУ МОВНИХ СОЦІОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ: ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВАНКИ

На етапі діяльності «учитель – учень» у першу чергу постає питання пробудження інтересу до слова. Для цього можна з матеріалу підручника, методичних посібників, текстів різних джерел відібрати слова, які досить добре мотивують ціль, і на кожному уроці працювати над ними невеликими «порціями». Можна згрупувати їх за темами, додаючи до кожного виду роботи на уроці. Це допоможе слову увійти в активний словниковий запас учня, тобто вживатися ними в усному та писемному мовленні.

Реалізація функціонального принципу аналізу мовних культурологічних одиниць повинна націлювати вчителя на організацію уроку «від моделі до моделі», «від тексту до тексту»: від аналізу граматичної форми слова в тексті до продукування тексту, у якому мовні одиниці є засобом реалізації теми, основної думки тексту. Зручність роботи з текстами полягає в тому, що в них можна знайти відображення чи не всього змісту культурологічної компетентності: історії мови, історії народу, української культури, культури міжнаціонального спілкування тощо. Тому бажано, щоб аналіз тексту був комплексним і провадитись приблизно за таким планом: визначення теми тексту, бесіда за його змістом; мовний аналіз тексту, визначення текстоутворювальної функції слів; визначення основної думки тексту, позиції автора, так званих «розпізнавальних знаків» на рівні композиції, граматики, лексики [1].

Українська вишиванка завжди користувалася популярністю. Її носили і носять дорослі і діти, чоловіки і жінки, українці та іноземці. Були часи, коли вишиту сорочку одягали лише на тематичні заходи, але сьогодні вона знову стала звичною частиною гардеробу.

Чому вишиванка користується такою повагою, любов'ю?

По-перше, вишивана сорочка вважається потужним оберегом. Наші предки вірили в силу вишитих візерунків, і ця віра генетично, асоціативно передалася нам. Адже кожен елемент вишивки має своє значення, а всі разом бережуть людину від негараздів.

По-друге, вишиванка поєднується з будь-яким одягом: шкільною формою, джинсами, навіть шортами різних фасонів. Людина у вишиваній сорочці має елегантний, яскравий, оригінальний та водночас стриманий вигляд.

По-третє, вишиванку здавна вважають символом і гордістю української культури. Вона передає і береже традиції наших предків. Вишита сорочка – як патріотична пісня, як гімн.

Саме тому вишиванка є улюбленим, популярним одягом в Україні.

Пропонуємо таку методику роботи над текстом: установити лексичне значення слова «вишиванка» (за глумачним словником); установити його «внутрішню форму» (на основі етимологічного та історико-культурного аналізу); установити словотворчі зв'язки слова; проаналізувати сполучуваність слова з іншими словами рідної мови, у тому числі в народнопоетичному та літературному аспекті; скласти асоціативний куц до слова /слова-асоціації можна використати і з тих, які зустрічаються у тексті, а також додати «свої»/ - (сорочка, мати, радість, захист, краса, намисто, елегантність, обєріг, сад, калина, маки, любисток, барвінок, Україна, любов тощо); такий вид роботи орієнтує учня на позитивну структуру етичних концептів; визначити тему та основну думку тексту; переказати текст детально; переказати текст творчо: наприклад, до кожного аргументу додати власну оцінку або доповнити текст власними судженнями; здійснити пошукову роботу (матеріальний, етичний зміст слова; обряди і звичай, пов'язані з

ним; використання у фольклорі; статистичні дані легкої промисловості, приватного сектору бізнесу, тощо) [4].

У результаті проведеної роботи зростає інформаційний багаж знань учня, закріплюються граматичні навички, орфографічна та синтаксична грамотність, розвивається мовлення, активізується емоційна сфера діяльності учня тощо. Емоційний вплив може бути настільки значний, що творчі роботи учні складають у формі віршів. Наводжу до прикладу один із них - для ілюстрації результативності реалізації культурологічної лінії на уроках української мови:

Я ось перед вами – маленька вкраїнка,
Очиці зоріють, як дві намистини,
І серденько б'ється так лунко і дзвінко,
Бо я українка, бо я – українка!

Я вмю складати чудові казки,
Я вмю намисто збирати в разки,
А ще я щоднини, вірніше, щоранку,
Вдягаю на себе свою вишиванку.

Тканину беру, що ще ткала бабуся,
І пряжу барвисту, що є у матері –
І квітне барвінком моя вишиванка,
Любистком і маками – квітами ранку.

Вони берегтимуть мене від біди,
Вони додаватимуть сили завжди,
У них – моя віра, мої сподівання,
Тому вишиванку вдягаю щорання.

Я мрію людей всіх вдягнуть в вишиванки
З узорами квітів, що квітнуть при ганку, –
Вони значно кращою зроблять людину,
Розкажуть планеті усій про Україну.

/Наталя, 7 клас/

Таким чином, розвиваючи культурологічну компетенцію учнів, ми виконуємо поставлені перед школою суспільством на сучасному етапі його розвитку завдання: підготувати підростаюче покоління до життя, навчити його творчо мислити, виховати у нього кращі моральні якості, збагатити духовний світогляд, виробити здатність будувати взаємини між людьми на основі взаємоповаги, толерантності, пошуку компромісу та ін.

Учитель української мови повинен усвідомити, що соціокультурна лінія (а отже, і культурологічний дидактичний матеріал, у тому числі – «вишиванка» як елемент конотативної лексики) є інтегративною, бо передбачає зв'язок навчання мови й мовлення з формуванням соціокультурної компетенції, що забезпечує єдність змісту і форми спілкування, визначає сферу відношень, орієнтовну тематику текстів, теми висловлювань, вимоги до відповідних умінь і навичок. А стержнем навчального процесу повинна стати тяжіюча сила рідної мови як найголовнішої частини національної культури. Вивчаючи мову, учень повинен відчувати енергетику її творця – українського народу. Тільки за цих умов він сформується як Людина: не буває ніяких ціннісних досягнень без культури, і не може бути творцем особистість, яка не знає культурних досягнень свого народу.

Список використаних джерел

1. Благослови, мати. Уроки українського народознавства у школі: книга для вчителя. Київ: Освіта, 1995.
2. Компетентнісний підхід в сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи; за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С.С., 2004.
3. Малько, А.О. Культуролого-педагогічний підхід до виховання морально-духовної зрілості особистості в соціально-педагогічній системі України. Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах. зб. наук. праць: у 2 кн. Кн.1. Київ : Пед. думка, 2000.
4. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. Київ: А.С.К., 2003.

Романюк Світлана Захарівна

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна

УКРАЇНЬСЬКА ВИШИВАНКА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Неординарні реалії українського сьогодення, зумовлені загарбницькою війною Російської Федерації проти України та агресивними діями російських загарбників на окупованих територіях, актуалізували проблеми (хоча вони ніколи для українців не втрачали надзвичайної важливості) патріотично-державницького (за Григорієм Ващенком) виховання, формування національної свідомості і самосвідомості зростаючих поколінь, здатних захистити суверенітет Української держави, її територіальну цілісність і незалежність.

Українські вчені (В. Андрущенко, І.Бех, В.Боднар, В.Борисов, Г.Ващенко, О.Вишневський, Н.Дічек, В.Кузь, Н.Кузьменко, Л.Мацько, Ю.Русянко, М.Стельмахович, О.Савченко, В.Сухомлінський, О.Сухомлинська, Б.Ступарик, К.Чорна та ін.) у своїх дослідженнях наголошують на тому, що формування національної свідомості необхідно починати в ранньому шкільному віці з виховання у дітей усвідомлення власної національно-етнічної приналежності, шанобливого ставлення до історії і культури рідного народу й представників інших етносів, які проживають в Україні. Ефективним чинником у цьому процесі є засоби народної педагогіки і насамперед українська вишиванка – сорочка, прикрашена орнаментованою вишивкою, що носить як повсякденний, святковий, патріотичний та культовий одяг.

У цей складний час головне завдання школи – виховання патріотизму, формування національної свідомості молодого покоління, яке визнано проблемою загальнодержавного масштабу. Адже готовність відстояти незалежність України, захищати її від зазіхань чужинців, розділити свою долю з її долею, повага до українських звичаїв і обрядів, досконале

володіння українською мовою як державною є конституційним обов'язком громадян нашої держави і однією з найважливіших рис сучасної людини. Національно-патріотичне виховання як основний засіб формування національної свідомості й самосвідомості дає можливість уже з першого класу формувати і розвивати свідоме ставлення школярів до своєї Вітчизни, її духовних і соціальних надбань, історії і традицій, самобутньої культури і мистецтва, здатність їх примножувати у повсякденній життєдіяльності. Адже «виховання починається із засвоєння дітьми духовних надбань рідного народу, коли дитина чувається часткою народу, і в ній, як сонячний промінь у краплині води, відображаються багатовікова історія цього народу, його велич і слава, його мова і надія» (В.О. Сухомлинський).

До таких традиційних надбань українців належать і вироби декоративно-ужиткового мистецтва, якими повсякчас користуються вони в своєму житті і побуті. Важливе місце серед них належить виробам, прикрашеним барвистою вишивкою.

Зазначимо, що вишивка як головний елемент вишиванки – найпоширеніший вид народної творчості в Україні. У виробках вишивальниць, якими оздоблюють чоловічі і жіночі сорочки, втілюється політичне осмислення життя, навколишнього світу, краси і фантазії, звичаї та уявлення наших предків. Засвоєння, зберігання і розвиток учнями традицій, звичаїв та обрядів, мови рідного народу є важливим засобом формування національної свідомості зростаючих поколінь, згуртування і єдності нашої нації, особливо в умовах воєнного лихоліття. Адже вони – «це ті найміцніші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, одну націю» «хто знає, чи не є саме ця близькість звичаїв тим цементуючим матеріалом, що перемагає своєю міццю всі інші сили, які працюють на руйнування єдності нашого народу [1]. У справедливості цих слів відомого вченого-етнографа Олекси Воропая переконуємось сьогодні, коли мільйони українців, одягнуті у яскраві барвисті українські вишиванки в різних державах світу виходять на мітинги, марші і протестують проти агресивних злочинних дій російських загарбників на українських землях, метою яких є зниження українців як нації. Тому в цих умовах дуже важливо, використовуючи різні форми,

методи, засоби і прийоми навчальної діяльності, знайомити молодих школярів з історією і теорією української народної вишивки, еволюцією художніх засобів вишивки в історичному аспекті, з художніми відмінностями народної вишивки усіх етнографічних регіонів України, з орнаментальною символікою української вишивки та можливостями її практичного використання в життєдіяльності людини (оздоблення одягу, інших речей домашнього вжитку тощо).

Великі можливості для цього дають вчителю початкових класів уроки мовно-літературної освітньої галузі. Адже вивчаючи з учнями народний фольклор, традиції українців, твори дитячої художньої літератури, він формує національну свідомість дітей, вводить їх у чарівний світ національних і загальнолюдських цінностей, виробляє активну громадянську позицію, виховує патріотичні почуття, естетичні смаки, долучає до літературної творчості.

У формуванні національної свідомості учнів початкових класів важливу роль відіграють уроки, тематика яких має українознавчий характер, - «Український рушник», «Традиційний народний одяг. Сорочка-вишиванка», «Хліб-сіль на столі. Домашні обереги», «Українська народна іграшка», «Ми-українці, ми-за мир!», «Любіть, плекайте рідну мову», «Україна-єдина країна» та інші, визначені навчальної програмою для початкової школи. Під час їх проведення учні дізнаються, що з сивої давнини вишита сорочка є символом здоров'я та краси, оберегом щасливої долі та родової пам'яті. За традицією, вишита сорочка передавалася з покоління в покоління, із роду в рід як родинна реліквія. Цей український оберіг пройшов крізь усі віки й нині символізує чистоту почуттів, глибину безмежної любові до України, надихає наших воїнів у борні проти рашистської навали російських окупантів – наші бійці носять вишиванки під бронежилетами. Сьогодні вишиванка – це символ єдності українського народу.

Для закріплення теоретичних знань молодші школярі виконують проекти «Вишиванка для дітей», «Вишиванка для дорослих», «Вишиванка для казкових героїв», «Вишиванка у долі членів твоєї родини», пишуть есе «Українська вишиванка – це молитва без слів», укладають хрестоматію віршів про українську

вишиванку й ілюструють їх репродукціями картин, фото або власними малюнками, вивчають напам'ять вірші про вишиванку, готуються до проведення традиційного свята до Всесвітнього дня вишиванки, започаткованого студентами Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Важливу роль у плеканні любові до народного мистецтва, зокрема й вишиванки, у вихованні юних патріотів-державників відіграє діяльність дитячо-юнацьких організацій і об'єднань «Пласт», «Січ», «Сокіл», «Козацьке братство», «Джура», «Чайка», члени яких ходять у національних вишиванках та повсякденному вбранні, оздобленому розмаїтими орнаментами української вишиванки.

Вишиванка сьогодні має особливе значення, оскільки акумулює код української нації, є символом її єднання і незламності, мужності і перемоги в боротьбі за незалежність рідної держави, ефективним засобом формування національної свідомості зростаючих поколінь.

Список використаних джерел

1. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. Київ: Оберіг, 1991, 338 с.

Руснак Іван Степанович

доктор педагогічних наук, професор
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Україна

**ВИШИВАНКА В ДОЛІ ГЕРОЇВ РОМАНУ-ЕПОПЕЇ
УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА
ІЛІА КИРІЯКА «СИНІ ЗЕМЛІ»**

«Нашого цвіту-по всьому світу!». Цей крилатий вислів, як ніякі інші слова, найбільш точно, повно і водночас обачно характеризує сучасний стан українства у світовому часопросторі. До мільйонів українців, які впродовж XIX-XX ст. з різних причин опинилися за межами рідної землі, за період російської агресії проти незалежної України долучитися ще кілька мільйонів вимушених переселенців. І вони справді є цвітом нашої нації, нашого народу, бо понесли в інші країни його духовний світ, красу і силу національного мистецтва. З давніх-давен їх постійним оберегом була вишиванка-своєрідних символ, що еднав з батьківщиною, додавав сили, енергій і наснаги в процесі вживання, інтеграції в чужий соціум, іншомовну культуру.

Цей складний, неоднозначний процес яскраво й переконливо, глибоко реалістичних малював у трилогії-епопеї, «Сини землі» видатний українсько-канадський письменник, уродженець Покуття Ілля Киріяк 1888-1955 рр. Він приїхав до Канади на початку XX ст., працював робітником на лісорозробках і в шахтах, журналістом і редактором українських часописів, учителем українських рідних шкіл, ректором інституту імені Михайла Грушевського в Едмонтоні. Був організатором і національним секретарем союзу українців самостійників, активним учасником культурно-просвітницької роботи в середовищі емігрантів з різних частин українських земель.

Життєвий шлях, громадську та педагогічну діяльність І.Киріяка, його творчий доробок досліджували канадські науковці (Яр Балан, Я.Білецький, І.Боднарчук, О.Гай-Головко, М.Мандрика, М.Марчунчак, Д.Прокоп, Яр Славутич та ін.) та з проголошенням незалежності України вітчизняні вчені (В.Аблицов, В.Деренько, Р.Зорівчак, В.Карий, Р.Кіреєва,

І.Руснак, І.Стеф'юк., Е.Храпко). Водночас епопея «Сини землі», а ще справжня етнографічна енциклопедія українців Канади, ще не привернула належної уваги сучасних дослідників. Хоча, як зазначається в ситуації до її першого видання в Україні (Київ, 2018), це, «унікальна трилогія талановитого й самобутнього письменника Ілля Киріяка», «розлогий художньо-літературний опис української колонізації на заході Канади наприкінці ХІХ-початку ХХІ ст.», що замальовує «сповнене трагізму та здобутками соціальне, культурне й економічне життя, перших українських переселенців, які подужали безлюдні канадські степи, дикі корчі, неприступний ліс і перетворили цю землю на широкі плани пшениці», а Канаду-«у культурну, велику й сучасну країну, яка стала «своєю», а відтак- новою Батьківщиною» [2].

Автор з великою любов'ю і добрим знанням хліборобної душі писав свою повість «Сини землі». Він виводить своїх персонажів на сторінки своєї повісті живих, із їхніми болями, бажаннями, втіхами і слабостями. Спостерігає життя зблизька, вивчає його до самих глибин; мало фантазує, ситуацій не ускладнює, а аналізує його законом життєвого процесу; не нав'язує персонажам своїм штучного патріотизму. Їхній патріотизм - це любов до всього, що своє [1, с.11].

Неодмінною виявом цього патріотизму, любові до рідної землі, звичаїв, традицій, культури й мистецтва українського народу була домоткана сорочка-вишиванка, вишитий кептар і кожух/кожушинка. Герої роману І. Киріяка, незалежно від віку, вдягали їх (як і сотні тисяч емігрантів з України цього періоду та, зрештою, і наступних хвиль імміграції, яка триває й донині) у свята і будні, під час релігійних, громадських і родинних обрядів, концертів, національних фестивалів; у хвилини радості і смутку, у спілкуванні з іншими сусідами-поселенцями. Вона була своєрідним оберегом, що допомагає долати труднощі і незгоди рівненського життя в диких преріях, об'єднання у релігійну общину та суспільну громаду; оригінальним атрибутом, що відрізняв їх від представників інших народів і корінних жителів. Дослідники стверджують, що «українські першопроходці затято дотримуються неділь, церковних і державних свят, коли не можна працювати і засуджують прогресуюче небажання

власних дітей дотримуватися старого, юліанського календарних його численними заборонами» [3, с. 31]. Однак «навіть найконсервативніший парафіянин порушить заборону на працю, якщо церковне свято припаде на жнива» [3, с. 31] чи посівну страду. Одягнувши традиційні українські вишиванки, освячені в церкві, вони приступали до хліборобської праці. Підтвердженням цієї думки є життя головного персонажа твору «Сини землі» Григорія Воркуна.

Письменник уже з перших рядків роману змальовує його як такого прихильника й захисника старокраєвих звичаїв і традицій: «Старий Григорій Воркун сидів на порозі своєї старої хатини й вигрівав свої, як то він любив називати, старі Кості проти теплого весняного сонця. Убраний був по-старомодному - у білій сорочці підперезаній поясом, у білих штанях, а на плечах мав старого овечого кожуха» [2, с.14]. Цей традиційний одяг українського іммігранта був прикрашений вишивкою, яка супроводжувала його впродовж усього життя. В такому вбранні він і його рідні та сусіди Тома Ванар, Павло Дуб, Степан Соловій з дружинами і дітьми прибули до Канади і стали обживатися на новій землі. У свята (на Різдво, Великдень, Зелену неділю, Івана Купала, Храмову дійства) вони одягали білі вишивані сорочки, а жінки-кольорові хустки й спідниці чи запаски, дівчата прикрашали себе ще й різнобарвними стяжками, віночками.

Ось як змальовано у творі святкування Зеленої неділі: «Довкола ослона, мов живий вінок-хлопці з дівчатками танцюють. Дівчата деколи і простоволосі, деколи і у зелених, у синіх, у жовтих, у кольористих шовкових хустках, як котрій до лица. Блузки сині, білі, зелені, вишневі, а поміж ними відбиваються до сонця вишиті рукави волічками, шовками, тхіром і лілітками, і чергуються з красою коралів, намист, цяткок і перлів на грудях. Розмаїтими красками грається нота, занесена до Канади і показує свої дрібні пушки у вишивках, у цирьках, у дьорданах...» [2, с.486].

Автор роману-епопеї підкреслює, що, шануючи землю і хліборобську працю, поселенців навіть у великі свята після церковної служби бралися до польових робіт. У білу вишивану сорочку Григорій Воркун одягнувся, як щороку, і на тринадцяту

весну проживання в Канаді, пополудні у Великодний понеділок, бо вірив, що святкове вбрання, освячене в церкві отримало Боже благословення і земля дасть добрий урожай. Адже сів не лише насіння, а й всякі надії [2, с.584]. В останній день свого життя, а це був Великодний вівторок, у такому ж святковому вбранні - білій вишиванка сорочці і білих битанах з домотканого полотна Григорій Воркун пішов до церкви, але, не дочекавшись кінця служби, вийшов на двір і на лавочці з полудневого боку церкви на віки заснув [2, с.703].

Оцінюючи значення роману І. Киріяка «Сини землі», І. Боднарчук наголошував, що «вартість його належить розглядати із трьох аспектів: соціологічного, мистецько-літературного, та документального» [1, с.11], оскільки він «здійснював, здійснює та здійснюватиме, дуже важливу й корисну суспільну функцію. Він був настільною книгою і дзеркалом поселенців-хліборобів у Канаді. У цьому дзеркалі вони бачили себе з профіля і могли не тільки поправити зачіску, але й вираз свого обличчя. Твір цей випростовував їх» [1, с.12]. А для читачів в Україні-це джерело пізнання того, як український характер, оптимізм і працелюбність, поєднаний із енергією інших переселенців, створили б здавалося неможливе-економічне процвітання Канади, забезпечили її суспільний прогрес, визнання у світовому співтоваристві держав.

Список використаних джерел

1. Боднарчук І. Ілля Киріяк і його «Сини землі». Киріяк І. Сини землі. Повість з українського життя в Канаді. Київ: КБСБ. 2018, с.9-13.
2. Киріяк І. Сини землі. Повість з українського життя в Канаді. Київ: КБСБ. 2018. 752 с.
3. Климаш Р.-Б. Українська народна культура в канадських преріях. Київ: Дуліби, 2013. 322 с.

Сорочинська Тетяна Адамівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії
Рівненського державного гуманітарного університету, Україна

Сорочинська Ольга Володимирівна,
здобувач вищої освіти факультету історії,
політології та міжнародних відносин
Рівненського державного гуманітарного університету, Україна

ВИШИВАНКА ЯК СИМВОЛ НЕЗЛАМНОСТІ І ЄДНОСТІ УКРАЇНЦІВ

У складний для України час необхідність збереження культури свого народу, традиційного народного мистецтва є надважливим і особливо актуальним питанням. У цьому контексті мистецтву вишивання належить одна з пріоритетних ролей, оскільки вишивка є давнім і вічно молодим мистецтвом. І як засвідчує історичний досвід, вишиванка стала символом незламності, стійкості, етнічної єдності українського народу, символом ідентифікації українця.

Власне вишиванка – не просто елемент етнічної одягу, це ціле багатство нації, яке несе у собі глибинний зміст. Вишиті орнаменти приховують у собі зашифроване послання наших предків, які використовували вишиванку в якості оберега. У синтезі з іншими видами декоративно-прикладного мистецтва вишиванка як національний культурний образ є унікальним явищем світової цивілізації.

Як відомо, вишивання сорочок з давніх давен увійшло в життя нашого народу. Українці ставилися до вишиванки як до святині. Вона передавалася з покоління в покоління, і береглася як реліквія. Тому, вишиванка беззаперечно є національною цінністю, символом здоров'я та краси, щасливої долі й родової пам'яті, порядності й чесності, любові та віри.

На території сучасної України основні традиції народної вишивки досі збереглися, а в деяких регіонах існують свої особливості, що допомагають майстриням повністю відобразити мальовничість місцевої природи і багатство культури. Але,

незважаючи на численні відмінності, народну вишивку об'єднує витончений рослинний орнамент.

Найпоширенішими кольорами вишиванки є червоний та чорний, які вважалися магічними. Червоний свідчить про життєдайну енергію сонця, кохання, радість землі. Натомість чорний – наділений магією життєвої сили рідної землі. Він уособлює безліч таємних знаків і закликів до родючого ґрунту, що забезпечує урожай і достаток. Відповідно білий колір означає світло і високодуховність, синій – холод і воду, жовтий – відображає свободу і щастя. Щодо зеленого кольору, то він символізує ріст і розвиток, прагнення життя й молоду, дужу силу. Коричневий у вишивці ототожнюється із засіяною ріллею, а сірий – з рівновагою та здійсненням бажань [1].

Цікавим є той факт, що популярною в епоху Київської Русі була вишивка з золотими і срібними нитками. І оцінювалась вона як надзвичайна коштовність. Нею прикрашали не тільки святковий, ритуальний, княжий, а й цивільний одяг, тканини для храмів. Відомі історичні відомості про місце виготовлення вишивок, про людей, які нею займалися. Так, у XI столітті сестра Володимира Мономаха Ганна Всеволодівна прийняла постриг у київському Андріївському монастирі й організувала школу, де молоді дівчата вчилися вишивати золотом і сріблом. Київ був центром вишивального мистецтва. Тут організовувались при монастирських школах майстерні. Вишивка була важливим заняттям і в родинх великих князів. Дружина Рюрика Ростиславовича Ганна вишивала тканини для себе, своєї родини, для Видубецького монастиря [2].

Сьогодні вишивка – це висока культура орнаменту, колориту, це унікальне мистецтво, що стверджує розвиток графічної, живописної культури народу. Це важлива художня цінність, яка виконує різноманітні функції – естетичну, пізнавальну і комунікаційну [3]. Щодо останньої, особливо важливо зауважити, що на сучасному етапі розвитку незалежної України вишиванка є символом єдності й згуртованості українського народу. Одягнувши вишиту сорочку, людина демонструє не тільки її красу й унікальність, але й засвідчує свою приналежність до віковічної української культурної традиції.

Вбрання акторів, артистів, спортсменів, простих українців по всьому світі вказує на особливість української нації – об'єднуватися у важкі хвилини заради перемоги.

Безперечно зростає популярність української вишиванки в світі. Свідченням цього, є виступ групи «Kalush Orchestra» на Євробаченні 2022 р. в Турині (Італія), які посіли перше місце в пісенному конкурсі й продемонстрували своїм зовнішнім виглядом не лише красу і багатогранність вишиванки, а й незламність духу українців, згадавши у своїй промові героїв-захисників Маріуполя.

Українці – гідна нація, яка береже і шанує історію, культуру свого народу та суспільно-національні цінності. Усвідомлення того, що ми самобутні, і Україна в нас одна, і нам разом випало на долю захищати її та розбудовувати є загальною суспільною справою. Нині українці, чинячи опір агресору, своїми реальними діями довели європейській спільноті, що завжди прагнули жити в демократичній, економічно розвиненій, соціально орієнтованій країні. Що утвердження демократичних цінностей, принципів громадянського суспільства, свободи слова та верховенства права є пріоритетом українського суспільства. І формування ціннісного ставлення особистості до свого народу, Батьківщини, держави, нації є тенденцією національно-патріотичного виховання в нашій державі.

Головним гаслом українців сьогодні є «Наша доля – тільки воля!», адже попри залякування, терор, переслідування, політичні репресії вони (як і багато років тому) вражають своєю силою духу та продовжують боротися за ідею свободи, волі та незалежності. В українців на генетичному рівні закладена любов до Батьківщини, загальнолюдські моральні та національні цінності, а вишиванка є проявом незламної позиції кожного українця.

Список використаних джерел

1. Історія українського етнічного бренду. Національно-науковий інженерно-технічний інститут ім. акад. І. С. Гулого. URL:<http://nniti.nuft.edu.ua/news/istoriya-ukrayinskogo-etnichnogo-brendu-vyshyvanky> (дата звернення: 15.05.2022).

2. Романенко Л. Історія виникнення вишиванки. URL: <https://sites.google.com/site/romenkolara/istoria-viniknenna-visivei> (дата звернення: 15.05.2022).

3. Вишивка скатертини. Використання орнаменту у вишиванці. Культура. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/11408/> (дата звернення: 16.05.2022).

Тарангул Любов Миколаївна
начальник філії Державної наукової установи
«Інститут модернізації змісту освіти»
Чернівецька філія, Україна

КРИТЕРІЙ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ НАРОДУ

Історична пам'ять – соціокультурний феномен, сукупність образів та уявлень, що відтворюють спільний культурно-історичний досвід спільноти.

Історична пам'ять - один з вимірів індивідуальної та колективної пам'яті про історичне минуле, або, радше, його символічна репрезентація. Ключовою функцією історичної пам'яті є передача досвіду та знань про минуле, як основи самоідентифікації. Без історичної пам'яті неможливе відтворення історії суспільства. Вона є успадкуванням минулого досвіду, що передається у традиціях, пам'ятках, мемуарах, а також існує у вигляді історичної свідомості народу. Одним із її виявів є спогади учасників історичних подій, їхні усні перекази, письмові свідчення. Своєрідним арсеналом історичної пам'яті є архіви, музеї, бібліотеки. Пам'ять, свідомість, історія взаємозумовлені і взаємозалежні. Загальнонаціональна історична пам'ять – це угода між різними варіантами локальних моделей пам'яті, що належать різним соціальним групам. Матриця історичної пам'яті народу є наслідком консолідації суспільства. В цілому, термін «пам'ять» вийшов на перший план і став претендувати на статус ключового концепту нової парадигми сучасного гуманітарного пізнання лише в 80-х роках ХХ століття і виділяє чотири формації пам'яті: індивідуальна пам'ять, соціальна пам'ять, політична пам'ять, культурна пам'ять.[1,с.471] Простір – це також соціальне середовище, в якому перебуває людина, що залежить від її освіти, професії, роду занять, сфери інтересів, рівня соціалізації, приналежності до тих чи інших соціальних груп. Час як інший визначальний чинник формування історичної пам'яті пов'язаний з особистим досвідом людей, що живуть в різні історичні періоди.

Це обумовлює її відмінність у різних поколінь, що мають інший колективний життєвий досвід. Оскільки три покоління родичів (діти, батьки і діди) у певний період живуть, як правило, одночасно, їхня історична пам'ять про деякі події може перетинатися (хоча й відрізнятися). Старші покоління можуть також передавати дітям і внукам пам'ять про особистий досвід чи інформацію, отриману від своїх батьків і дідів. Через зв'язок поколінь формується історична пам'ять народу. Проте історична пам'ять людей, які перебувають в одному просторі (країні, регіоні, місцевості, соціальному середовищі) і належать до одного покоління, також може відрізнятися через їхній особистий життєвий досвід, риси характеру, інтереси і уподобання. Визначальним чинником формування історичної пам'яті, є емоції. У пам'яті закарбовуються ті події, які справляють на людей велике враження, викликають у них сильні емоції, як позитивні (радість, гордість, сміх тощо), так і негативні (біль, сум, розчарування). Історична пам'ять, що є здатністю людей фіксувати, зберігати і відтворювати у своїй свідомості історичне минуле, є складним феноменом, який впливає на сприйняття ними сучасності і значною мірою обумовлює їхні дії. З одного боку, історична пам'ять є природною властивістю людини запам'ятовувати образи, події, явища, процеси тощо, з іншого – складовою свідомості, моралі, застосування досвіду попередніх поколінь, розуміння історичного процесу. Кожна людина має власну історичну пам'ять.[3,с.145]. Групи, спільноти людей формують колективну (соціальну) історичну пам'ять, яка може бути національною, етнічною, расовою, гендерною, релігійною тощо. У зв'язку з тим, що людина може належати до різних соціальних груп, вона може бути носієм різних видів колективної пам'яті. Така пам'ять здатна об'єднувати, консолідувати спільноти, сприяти зближенню між державами. Майбутнє України пов'язане із формуванням та втіленням освітньої політики, що відповідала б формуванню історичної пам'яті, особливо в галузі суспільних наук [4,с.857]. Концепція «Нова українська школа», що стала основою реформи середньої освіти, передбачає об'єднання низки дисциплін. Так, курс історії України школярі вивчатимуть як складову світової історії. Важливим кроком до посилення

історичної складової в системі загальної середньої освіти стала Концепція базового навчального предмета «Історія: Україна і світ», розроблена спільно Інститутом національної пам'яті України та Міністерством освіти і науки України. Визначальною є подія проведення міжнародного біенале присвяченому всесвітньому Дню вишиванки «Вишиванка – національний оберіг єднання українців, символ нескореності і волі» зорганізованого кафедрою педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Таким чином, здійснений аналіз засвідчує, що історичну пам'ять формують події, що викликають сильні емоції. На її формування впливають передусім місце проживання людини, її соціальне середовище, приналежність до певного покоління, особистий досвід і родинні історії, а також інформація, отримана з книжок, фільмів, засобів масової інформації.

Список використаних джерел

1. Калакура Я. Історична і національна пам'ять : Історія в термінах і поняттях: історіографічний вимір. 2013. С.466-480.
2. Опитування студентів магістратури історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка було здійснено 6–7 грудня 2017 р.
3. Готра О. Історична пам'ять як чинник формування ідентичності. НУДПСУ (м. Ірпінь), Україна. 2015.С.143-155.
4. Зашкільняк Л. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. -15/2006-2007. С.855-862.

Tsurkan Taisiia

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

**UKRAINIAN EMBROIDERY AS A MEANS
OF FORMING THE NATIONAL CONSCIOUSNESS
OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN IN THE CONTENT
OF CIVIC HISTORICAL EDUCATION**

Today we are witnessing a rethinking of cultural traditions, when a single object, even if it has long been obsolete, becomes a precious monument, the spiritual significance of which grows over time. This is easy to explain, because the defining and unique features of each ethnic group in addition to its native language, housing, national folklore, cuisine is the most expressive visual component - clothing.

Having received a social order to involve children in the deep layers of national culture and spirituality, the secondary school solves the practical problem of forming national values at the personal level, which requires continuous creation of conditions for the development of national consciousness and self-consciousness of each of them.

Ukrainian embroidered shirts have great opportunities for the development of educational opportunities in the perception of the values of national culture.

Many educators drew attention to the need for in-depth study and proper application of the principle of nationality in the process of education and training. A significant contribution to the development of theory and practice of the principle of nationality was made by the classics of pedagogy J. Comenius, I. Pestalozzi, A. Disterweg, G. Skovoroda, and later K. Ushinsky, V. Sukhomlinsky and others. Ukrainian teachers O. Dukhnovych, S. Rusova, G. Vashchenko, B. Hrinchenko, and M. Drahomanov gave an important place to the principle of nationality in the work of the school.

Folk Ukrainian embroidery, like other types of real decorative and applied arts, provides the younger generation through a national sense of rethinking world culture, bringing out of orbit inferiority and provincialism on the path of awareness of true

national values. Thus, Ukrainian national embroidery is one of the types of decorative and applied art, in which patterns and images, harmony of color combinations reproduce the national mentality of the Ukrainian people.

It is possible to fully reveal the educational potential of Ukrainian embroidery in primary school thanks to the lessons of civic and historical education.

The «Portrait of a primary school graduate» presents such a characteristic of a person as loving his people, his land and his homeland. The formation and development of historical ideas and concepts must begin in primary school.

In modern primary education a lot of attention is paid to the development of patriotic feelings. New educational programs of patriotic education of students have been developed, which are regulated by the new state educational standard of primary general education. Civic and historical education is the basis for the formation of patriotic ideas of primary school students within the integrated course «I explore the world». This integrated course provides the greatest opportunities for the education of patriotism in younger students. The particular success of this course is due to the widespread use of integrated connections, which introduces a value scale into the world of the student, without which it is impossible to form any targeted patriotic attitudes. Thus, the role of the subject «I explore the world» is very large and there is a need to expand its content, as this subject must provide answers to various requests of children's experience (Ivanchuk & Tsurkan, 2019).

The purpose of civic and historical education for general secondary education is to create conditions for the formation of primary school students' own identity and willingness to change through awareness of their rights and freedoms, understanding the links between history and present life; fostering an active civic position based on democracy and respect for human rights, gaining experience of coexistence through democratic procedures.

The content line «My Cultural Heritage» allows students to realize their roots in the national, as well as native ethnic culture, in European civilization. Students have the opportunity to explore local attractions, learn about the traditions and past of their family, ethnic group, nation. Learning within this content line contributes

to the understanding of the significance and diversity of cultural heritage of mankind, the formation of skills to know the past.

In addition, extracurricular activities play an important role in the formation of national identity through embroidery.

Extracurricular activities are one of the determining factors of patriotic education, because they educate a person who loves his homeland, is loyal to his people, is ready to sacrifice and performs feats in the name of the interests of his homeland. And this is especially supported by personal initiative, volunteerism, interest and admiration for the peculiarities of Ukrainian culture and Ukrainian color. And it is with the harmonious unity of classroom, extracurricular and extracurricular education that it is possible to form a junior student with vividly represented patriotic feelings.

References

1. Ivanchuk, M& Tsurkan, T (2019). *Civic and historical education in the content of primary education*. Chernivtsi, 376.

Черненко Аліна Ігорівна,
вчитель історії та правознавства
Енергодарської гімназії № 1
Енергодарської міської ради
Василівського району
Запорізької області, Україна

ВИШИВАНКА – СИМВОЛ УКРАЇНСЬКОЇ СИЛИ

Вишиванка або вишивання сорочок з давніх давен увійшло в життя народу. Українська нація ставився до вишиванки як до святині. Вони передавалися з покоління в покоління, з роду в рід, береглися як реліквії. Вишиванка — це символ здоров'я та краси, щасливої долі й родової пам'яті, порядності й чесності, любові та святковості; крім того, вишиванка – це ще й оберег. Вся наша історія до сьогодні просякнута силою боротьби за волю та незалежність, демонструючи всьому світу незламність та нескореність українського духу. Тому кожного раду коли здається що втрачаєш сили, просто вдягни вишиванку.

Сорочки, вишиті спеціальними символами, носили козаки-характерники (деякі зразки збереглись до нині). Чумаки довіряли прання своєї сорочки лише одній єдиній дівчині. А воїни УПА носили з собою чорні вишиванки на випадок раптової смерті. Тисячі людей через ті вишиті сорочки страшенно страждали, гинули, терпіли голод.

В історії були випадки, коли українські політв'язні комуністичної ідеології, протестуючи вдягали вишиванки і показували свою силу. Ось наприклад, відомий дисидент Борис Антоненко-Давидович, автора книги «Як ми говоримо», що стала підручником справжньої української мови 20 сторіччя, в 1937 році заарештували за те, що він співав українські пісні, говорив, що Україна зможе повноцінно розвиватися тільки тоді, коли відділиться від Радянського Союзу та за те, що носив вишиту сорочку. Справжня ж його «провина» полягала у відмові русифікувати словники української мови. Вишиванка для Бориса Дмитровича була способом самовираження власної свободи та символом непокори. Коли його перший раз судили,

він попросив дружину принести в залу суду вишиванку і одягнув її, аби всі побачили, що саме українця судять [1].

Зв'язкова Романа Шухевича Ольга Ільків, перебуваючи в засланні 14 років, вишивала в камері сорочку зі старих шматків старих списаних простирадл, і саме це рятувало її від божевілья. Вона вірила, що настане час – буде вільна, і зможе одягнути цю сорочку в вільній Україні.

Під час операції «Вісла» і депортації українців їм було заборонено брати з собою вишиті сорочки як символ самоідентифікації. Можна було взяти в одному випадку – якщо випороти вишитий орнамент. Українці цього робити не хотіли і закопували сорочки в дубові скрині в землю. Багато хто так і не зміг повернутися додому, але знання про те, де закопані сорочки, передавалася з покоління в покоління. Уже в 90-х роках нащадки тих українців почали їх знаходити під землею. І на диво, ті сорочки, що пролежали більше пів століття, зовсім не зотліли [2].

Із початком російської агресії в Криму та на Сході українська вишита сорочка стала символом української сили, ознакою сміливості. Одягти вишиванку в 2014 році на Донбасі було небезпечно — це означало сказати «Я відстоюю свою землю. Це моя земля!» І в наш час переселенці, що покидали окуповані землі Донецької та Луганської областей, перетинаючи блокпости, також намагались вивезти свої вишиванки: одягали їх навиворіт, зверху надягали светри й таким чином вивозили з окупації. Здавалося б, нащо ризикувати здоров'ям, можна ж потім купити нову сорочку. Та український характер інакший — він про «не здамся», «буду стояти до кінця», «дух міцніший, ніж тіло», «Україна буде вільна».

З початку повномаштабного вторгнення РФ в Україну з 24 лютого 2022 року наша українська нація стала ще міцніше. Під час звірств, вчинених окупантами на території Київської області в одному із дитячих садочків, які вони «намагались відкрити» закликали батьків принести і вишиті сорочки дітей аби їх спалити. Окупанти знали, що вишиванка – наше все, тому намагались знищити, але їм ніколи не вдасться знищити силу українського духу та волі.

Список використаних джерел

1. Вишиванка – символ українського народу. Гришковецька громада Житомирської області. URL: <https://cutt.ly/OHI5uyJ> (Дата звернення: 17.05.2022)
2. Вишиванка є символ нескореності, сучасною зброєю та нерозривним зв'язком поколінь. URL: <https://cutt.ly/dHI74Fj> (Дата звернення: 17.05.2022)

Шестобуз Ольга Сергіївна
кандидат педагогічних наук, доцент
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, Україна

ВИХОВНЕ ЗНАЧЕННЯ ВИШИВКИ ЯК ВИДУ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Сучасне образотворче мистецтво розвивається у взаємозв'язку з потребами народу, які ґрунтуються на художніх цінностях минулого. Природа народного мистецтва, його життєвість співзвучні з новими потребами життя. Завдання освітнього процесу в початкових класах – прилучити учнів до ремесел, виховувати прагнення зберегти та примножити творчу спадщину народу. Розвиток образотворчого мистецтва здійснюється у таких напрямках: художні промисли та індивідуальна творчість майстрів.

Широкого визнання набуло українське декоративно-прикладне мистецтво. В його образах, зручних утилітарних формах і динамічних мотивах орнаменту містяться символи чарівної природи, особливості історії та побуту українського народу.

Термін «декоративне» означає прикрашувальне, а «прикладне» вміщує в собі мистецьку працю та властивості всіх галузей мистецького виробництва. Тому результати творчості майстрів декоративно-прикладного мистецтва поєднують в собі практичні та естетичні якості. Вони відрізняються красою, витонченістю, неповторністю. Створені для прикрашання середовища людини, предмети декоративно-прикладного мистецтва роблять затишними та привітними домівки, гарними одяг, прикраси.

Отже, під декоративно-прикладним мистецтвом розуміється вид образотворчого мистецтва, галузь художньої творчості, яка пов'язана з утилітарними потребами, залежить від особливостей технології, матеріалу та знарядь праці й водночас має самостійне мистецьке значення [2, с.135].

Найбільш масовим, улюбленим видом декоративно-прикладного мистецтва є вишивка, її місце та вагома роль

у житті людини, в обрядово-ритуальній сфері освячені віковими традиціями, відгомін яких дійшов до сьогодення.

Вишивка завжди використовувалася, як оберіг від негараздів, хвороб, як побажання щастя та добра. Нею прикрашали будинки, оздоблювали одяг, скатертини, рушники тощо. Вироби виконувалися переважно на домотканих полотнах: лляних, вовняних та ін. Серед кольорів ниток застосовувалися червоний, чорний, синій, білий та ін. Традиційними техніками є вишивка низзю, гладдю, хрестиком, занизуванням, муаровий шов та ін. Часто вишивки мали однаковий вигляд з обох боків, що надавало виробу особливої художньої цінності.

В залежності від характеру місцевості, сюжетні композиції вишивок поділяються на три групи: геометричні, рослинні та тваринні. Основними символами рослинного орнаменту є зображення дерев, листя, винограду, барвінку, яблук тощо. Тваринний орнамент складається з вишивок різних птахів, звірів, риб, а також їх окремих частин як своєрідних оберігів. Нерідко ці орнаменти переплітаються в мотивах, що поєднують у собі квітучі рослини з птахами [1].

Композиційні схеми вишивок завжди підпорядковуються призначенню та формі предмета. Так, рослинний орнамент зазнав особливого розвитку у прикрашанні великих скатертин, в яких вишивкою підкреслювали край виробу. Аналогічними за характером технічного, орнаментально-композиційного вирішення є хустини. Прямокутна або квадратна форми визначають схему мотивів у чотирьох кутах, у шаховому плані на усій площині. Найчастіше в кутах розташовані квіти у розрізі, квіткові мотиви, птахи тощо.

Спочатку вишивка зосереджувалась у межах домашнього промислу. Але поступово вона набула форм фабричного виробництва, що значно збільшило асортимент орнаментованого одягу, декоративність тканин, які виготовлялися професійними майстрами на художніх промислах.

Одними з найвідоміших з них є майстри петриківського квітового орнаменту, яким вишивають сорочки, рушники, скатертини тощо. Виняткової уваги заслуговує вишивка

шовком, в якій можна виділити дві основні групи: вишивки, виконані одним кольором – вишневим, зеленим, чорним; яскраві багатоколірні вироби, що захоплюють продуманістю, лагідністю кольорових зіставлень.

Унікальною пам'яткою мистецтва вишивання є рушники. Великомасштабні, сильно геометризовані рослинні мотиви на їх обох кінцях, як правило, спрямовуються до середини центральної площини. Широко відомі рушники з геометризованими антропоморфними мотивами, з мотивами дерева життя, диво-птахами з давніх легенд, рослинними орнаментами. Для кожного регіону, де виготовлялися рушники, була характерною своя технологія, орнамент та підбір кольорової гами.

Рушник став одним з найвагоміших символів, необхідним атрибутом усіх українських обрядів, національною гордістю. З ним зустрічали народження нової людини, гостей, супроводжували шлюбні традиції, прикрашали ікони, накривали ним хліб. Він виконує численні функції: естетичну, пізнавальну, комунікативну, символічну, знакову. Рушник віддзеркалює культуру народу, містить інформацію про звичаї, обряди, обереги, розкриває характер людського світобачення, здійснює передачу національних традицій від покоління до покоління.

Таким чином, твори декоративно-прикладного мистецтва сьогодні набувають ще більшого виховного та художньо-естетичного значення. Вони входять у життя і побут людей як художні цінності та завжди мають виховний потенціал.

Список використаних джерел

1. Захарчук-Чугай, Р.В. Декоративно-прикладне мистецтво. Київ: Знання, 2012. 342 с.
2. Шестобуз, О. С. Образотворче мистецтво з методикою навчання: навч. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. 232 с.

Шоробура Інна Михайлівна
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, ректор
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Україна

ТРАДИЦІЙНА УКРАЇНСЬКА ВИШИВАНКА У НЕМАТЕРІАЛЬНІЙ КУЛЬТУРНІЙ СПАДЩИНІ: ТУРИСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ

Твори народного мистецтва мають велику художню й виховну цінність, адже в них втілені соціальні стосунки, мрії й досвід багатьох поколінь, мораль, етика й естетика народу. На всіх етапах історичного розвитку твори народного мистецтва, залишаючись частиною нематеріальної культури, водночас є важливою галуззю духовної культури народу. Важливою складовою художньої культури є духовний розвиток людини, формування її здібностей і інтересів. І. А. Зязюн стверджує, що твори народного мистецтва через художні образи формують «суспільно-естетичний ідеал», у якому соціальні ідеї, моральні норми, естетичні цінності суспільства перетворюються на «особистий досвід людини, яка сприймає ці образи» [1].

Національне народне мистецтво є ефективним педагогічним засобом розвитку інтелектуальних здібностей особистості, адже воно своєрідно репрезентує соціально-культурний досвід нашого народу. Зауважимо, що цей досвід не обмежується лише знаннями: він включає також практичну діяльність людей у різних сферах суспільного життя. Саме тому, можна стверджувати, що народна художня культура українського народу складає інтегровану поліпредметну систему науково-методологічних знань про навколишнє середовище.

Дослідивши й простеживши як окремі етапи розвитку видів народного мистецтва, так і їх ознаки, ми дійшли висновку: засоби народного мистецтва у своїй сукупності мають системні ознаки, зокрема художньо-образні. Завдяки цьому народне мистецтво та методика використання його виховного потенціалу в освітньому просторі проектує можливості для розвитку художньої культури майбутніх педагогів.

Одним з найдавніших видів народного мистецтва є вишивка, яка разом з рушниками, вишиваними сорочками сприймаються як символ України. Вишиванка – це символ здоров'я та краси, щасливої долі й родової пам'яті, порядності й чесності, любові та святковості; крім того, вишиванка – це ще й оберіг. Символіка вишивки залежала від того, кому призначалося вбрання: чоловікові чи хлопцеві; дівчині чи заміжній жінці. Вишиванка – це елемент етнічного одягу, багатство нації, яке несе у собі глибинний смисл. Вишиті орнаменти зосереджують в собі зашифроване послання наших предків, які використовували вишиванку в якості оберега [5].

Знайомство з орнаментами вишивки окремих регіонів дозволяє зробити висновок про їх давнє походження, знаковість та символічну силу.

На Поділлі, зокрема у Хмельницькій області, в орнаментах вишивок переважає чорний колір з украленням червоного, синього, жовтого або зеленого. Найпоширеніші одноколірні (червоні і чорні) вишиванки, рідше – дво – і триколірні. Для Хмельниччини характерним є геометричний орнамент із простих прямих, скісних, ламаних, зубчатих ліній [4].

Велике багатство технік вишивання характерно для Вінницької області: низь, хрестик, вишивка штапівкою, настилання, вирізування; різноманітні види чорних, білих і кольорових мережок. Більшість автентичних сорочок Вінниччини оброблені саме низинкою. Також застосовується вишивка штапівкою, шов «уперед голкою», контурні шви, темно-вишнева та червоно-чорна гама, колір стиглого жита у поєднанні із чорним.

У більшості районів Тернопільщини особливо на Борщівщині – регіоні, який прославився на весь світ унікальними вишиванками, де зашиті повністю рукави, характерні вишиванки із сильним переважанням чорного кольору, а також поздовжні косі смуги з повторюваними елементами. Мотив калини – один з улюблених на Тернопільщині, де візерунки чіткі, контрастні, з об'ємними елементами.

Трипільською культурою світу, в якій сформувалися основні стильові риси, мотиви орнаменту, закладений у вишивках знаковий код свідчить про зв'язок з найстарішою хліборобною культурною.

Найпоширенішими символічними мотивами народного мистецтва є зображення Дерева Життя й Дерева Роду (вишивки на рушниках, малюнки на печах та дверях українських хат, керамічних кахлях, посуді). Символічного значення набувають назви одягу в піснях, наприклад, шапка – сила, пояс – оберіг, жупан – багатство, свита – бідність.

Учені вважають, що техніка вишивання несе в собі історичну інформацію, виражену в знаках, кольорах, символіці. Дуже часто на рушниках зустрічається символ «дерево життя», схожий на силует людини з піднятими руками. На вишивках, писанках, рушниках образ жінки пов'язується із знаком життя. Образ цей часто використовується також у фольклорі (дуб, верба, калина тощо).

При формуванні умінь «прочитання» геометричних фігур у деталях одягу, важливе значення мають уміння прочитати лінії костюму, їх розміщення на поверхні об'ємної форми. Важливим є також вміння визначити, а головне – відтворити характер як окремої лінії, так і системи ліній.

Дослідники стверджують, що будь-який твір народного мистецтва містить у собі орнаментальне начало, зокрема йдеться про художньо-образну матеріалізацію життя людини в мистецтві, яка акумулює накопичений досвід світосприйняття. Орнамент виражає унікальну відповідність, взаємозв'язок речі, світу матеріального й духовно-пластичного, що висловлює ставлення людини до цього світу, її багатий внутрішній зміст. Студенти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, майбутні туризмознавці, вивчають особливості орнаментальних форм як сфери художньої виразності та їх змістових параметрів. Важливими є багаторівневі зв'язки орнаменту зі свідомістю й мисленням людини у різні історичні періоди. Цю інформацію майбутні фахівці використовують в організації туристичної діяльності.

Беручи до уваги положення про те, що основою народного мистецтва є орнаментика, ми націлювали студентів до засвоєння основних понять про орнамент, особливості побудови орнаментів, навички сприйняття їх художнього змісту.

Орнамент на українській вишиванці побудований на ритмічному чергуванні й поєднанні елементів різного характеру

мотивів орнаменту, він тісно пов'язаний з декоративно-прикладним мистецтвом.

Розкриваючи особливості створення шедеврів народного мистецтва Т.В. Кара-Васильєва зазначає, що «орнаментальні геометризовані композиції – це безперервний ланцюг, у якому одні частини елементів є одночасно елементами інших» [2].

Саме тому принципи побудови художніх орнаментів мають засвоїти майбутні педагоги. Орнамент (від лат. ornamentum – оздоба, прикраса) – візерунок, побудований на ритмічному чергуванні й поєднанні елементів різного характеру мотивів орнаменту (геометричних або стилізованих рослинних чи тваринних). Відомо, що він тісно пов'язаний з декоративно-прикладним мистецтвом.

Тобто орнамент є способом художньої організації будь-якого простору чи предмету декоративно-ужиткового значення. Вишивання сорочок з давніх давен увійшло в життя народу. Наш народ ставився до вишиванки як до святині. Вони передавалися з покоління в покоління, з роду в рід, береглися як реліквії.

Отже, традиційна українська вишиванка є важливою складовою культурної спадщини України, об'єктом туристичної діяльності.

Список використаних джерел

1. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії. Київ: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Творці дивосвіту. Київ: Рад.школа, 1984. 174 с.
3. Косміна О.Ю. Традиційне вбрання українців. Київ: Балтія-Друк, 2008. 160 с.
4. Стан Т.С. «Майстри декоративно-прикладного мистецтва Хмельниччини». Фотоальбом – віницця, ТОВ «НІЛАН-ЛТД», 2020 р. 72 с.
5. Стамеров К.К. Нариси з історії костюмів/ Худож. Київ: Мистецтво, 2007. 432 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**«ВИШИВАНКА – НАЦІОНАЛЬНИЙ ОБЕРІГ ЄДНАННЯ
УКРАЇНЦІВ, СИМВОЛ НЕСКОРЕНОСТІ І ВОЛІ»**

*Збірник матеріалів
Міжнародного бієнале, присвяченого всесвітньому
Дню вишиванки*

19 травня 2022 року

Відповідальний за випуск Світлана РОМАНЮК

Комп'ютерна верстка Наталія АРИЧ